

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 13-09-2016
Αρ. Πρωτ. 148091/Δ2

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α΄

ΠΡΟΣ:

- Περιφερειακές Δ/νσεις Εκπ/σης
- Σχολ. Συμβούλους Δ.Ε. (μέσω των Περιφερειακών Δ/νσεων Εκπ/σης)
- Δ/νσεις Δ/θμιας Εκπ/σης
- Γενικά Λύκεια (μέσω των Δ/νσεων Δ/θμιας Εκπ/σης)

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Αν. Πασχαλίδου
Τηλέφωνο: 210-3443422

ΚΟΙΝ.:

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής
Πολιτικής
Αν. Τσόχα 36
11521 Αθήνα

ΘΕΜΑ: Οδηγίες για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων στις Α΄, Β΄ Ημερήσιου ΓΕΛ και Α΄, Β΄, Γ΄ Εσπερινού ΓΕΛ για το σχολ. έτος 2016 – 2017

Μετά από σχετική εισήγηση του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξη 35/2016 του Δ.Σ) σας αποστέλλουμε τις παρακάτω οδηγίες για το σχολικό έτος 2016-2017 για τη διδασκαλία των φιλολογικών μαθημάτων:

1. Νέα Ελληνική Γλώσσα , (τάξεις: Α΄, Β΄ Ημερήσιου ΓΕΛ και Α΄, Β΄, Γ΄ Εσπερινού ΓΕΛ)
2. Λογοτεχνία, (τάξεις: Α΄, Β΄ Ημερήσιου ΓΕΛ και Α΄, Β΄, Γ΄ Εσπερινού ΓΕΛ)
3. Φιλοσοφία Γενικής Παιδείας, (τάξη: Β΄ Ημερήσιου/Εσπερινού ΓΕΛ)
4. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, (τάξεις: Α΄, Β΄ Ημερήσιου ΓΕΛ και Α΄, Β΄, Γ΄ Εσπερινού ΓΕΛ)
 - 4.α. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ (τάξεις: Α΄, Β΄ Ημερήσιου ΓΕΛ και Α΄, Β΄, Γ΄ Εσπερινού ΓΕΛ)
 - 4.β. Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία ΟΜΑΔΑΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (τάξη: Β΄ Ημερήσιου/Γ΄ Εσπερινού ΓΕΛ)

ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ-ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Γενικές επισημάνσεις

Ο προτεινόμενος εξορθολογισμός της διδακτέας ύλης λαμβάνει υπόψη τον σκοπό, τους γλωσσικούς και αξιακούς στόχους και τις διδακτικές πρακτικές που προβλέπονται από το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών «Πρόγραμμα Σπουδών για τα μαθήματα Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία, Νέα Ελληνική Γλώσσα και Νέα Ελληνική Λογοτεχνία της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου» [ΦΕΚ 1562, τ. Β΄, 27-06-2011].

Όπως επισημαίνεται στο ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών για την Α΄ Λυκείου, το περιεχόμενο του μαθήματος “είναι ευρύτατο, καθώς περιλαμβάνει δυνάμει μια τεράστια ποικιλία προφορικών, γραπτών και υβριδικών κειμένων, τα οποία εμφανίζονται σε ψηφιακή ή/ και πολυτροπική μορφή και παράγονται είτε εντός είτε εκτός του σχολικού χώρου. Τα κείμενα λειτουργούν ως πόροι από τους οποίους μέσω της διδασκαλίας αντλούνται από τους μαθητές και τις μαθήτριες δεξιότητες σχετικές με την καλλιέργεια της γλώσσας και του γραμματισμού τους, καθώς και της στάσης τους απέναντι στη γλώσσα, τη γνώση και τον κόσμο, δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωση των νέων ως εγγράμματων, δημοκρατικών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών”. Επομένως η διδασκαλία α) στηρίζεται στη μελέτη ενός ευρύτατου φάσματος κειμένων και β) αξιοποιεί συστηματικά δραστηριότητες λόγου με στόχους την ενθάρρυνση της συμμετοχής των μαθητών/τριών στη διαδικασία του μαθήματος, την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας, τη διατύπωση εμπειριστατωμένων κρίσεων, την έκφραση αξιών και στάσεων κ.λπ.

Καθώς η γλωσσική επάρκεια κατακτάται και αναπτύσσεται σταδιακά μέσω δραστηριοτήτων και πρακτικών που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, η διδακτική διαδικασία πρέπει να δίνει συστηματικά στους μαθητές και τις μαθήτριες ευκαιρίες διαλόγου, κατά τη μελέτη των κειμένων, την εκπόνηση συνεργατικών δραστηριοτήτων, ατομικών εργασιών καθώς και σε συνθήκες ολομέλειας. Επομένως: 1. Η παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου αποτελεί βασικό συστατικό του γλωσσικού μαθήματος και δεν περιορίζεται στο δίωρο που έχει προβλεφθεί για τον σκοπό αυτό στην τελευταία φάση της διδασκαλίας κάθε ενότητας. 2. Η διδασκαλία του λεξιλογίου και των μορφοσυντακτικών φαινομένων δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά εντάσσεται με λειτουργικό τρόπο στη διαδικασία της μελέτης συγκεκριμένων κειμένων.

Βάσει του Προγράμματος Σπουδών, το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Α΄ Λυκείου είναι πρωτίστως μάθημα στοχοκεντρικό, με στόχους γλωσσικούς και αξιακούς. Γενικός σκοπός του μαθήματος είναι “η ενδυνάμωση του γλωσσικού γραμματισμού που έχει αποκτηθεί τα προηγούμενα χρόνια σε μια κατεύθυνση περισσότερο κοινωνιοκεντρική και λιγότερο γλωσσοκεντρική”.

Διδακτέα ύλη

Για το μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας της Α΄ τάξης Ημερησίου Γενικού Λυκείου ως διδακτικά εγχειρίδια θα χρησιμοποιηθούν τα βιβλία:

α) **Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Α΄** της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου

β) **Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι** των Α΄, Β΄, Γ΄ τάξεων Γενικού Λυκείου

γ) **Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο**

δ) Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι ενδείκνυνται, επίσης, να αξιοποιηθούν, κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης, επίκαιρα κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές.

Επισημάνση: Η διδασκαλία δεν είναι απαραίτητο να ακολουθεί την πορεία του εγχειριδίου, με γραμμικό τρόπο. Ο διδάσκων/η διδάσκουσα αξιοποιεί δημιουργικά το σχολικό βιβλίο και, σύμφωνα με τους στόχους που θέτει και τον διαθέσιμο πραγματικό διδακτικό χρόνο, διαμορφώνει διδακτικές “διαδρομές” προσαρμόζοντας τις ακολουθούμενες πρακτικές (φύλλα εργασίας, δραστηριότητες, σχέδια εργασίας, κ.λπ.) στο γνωστικό και γλωσσικό επίπεδο των μαθητών/τριών.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του μαθήματος γίνεται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τους επιδιωκόμενους διδακτικούς στόχους, το εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου αναπτύσσεται σε τέσσερις αλληλοσυμπληρούμενους άξονες, τα σημαντικότερα στοιχεία των οποίων περιλαμβάνονται στον πίνακα 1:

Πίνακας 1

Μελετώμενα θέματα	Δεξιότητες	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα	Κειμενικά είδη
Γλωσσομάθεια Προφορικός και γραπτός λόγος Αναλφαβητισμός Ψηφιακός γραμματισμός Διάλογος Εφηβεία Αγάπη και έρωτας Ενδυμασία και μόδα Γηρατειά και νεότητα Παρελθόν, παρόν και μέλλον Το κωμικό και η σημασία του γέλιου	Δομή παραγράφου Συνοχή κειμένου Ανάπτυξη παραγράφου με αιτιολόγηση Ανάπτυξη παραγράφου με αναλογία Επιχειρηματολογία Απροσχεδίαστος και προσχεδιασμένος λόγος Συμμετοχή σε διάλογο/ αντιλογίες Περιγραφή Σχόλιο και οπτική γωνία στην περιγραφή Αφήγηση Διάκριση περιγραφής-αφήγησης	Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας [δηλωτική και συνυποδηλωτική χρήση] Κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας Ενεργητική και παθητική σύνταξη	Αφίσα Πρόγραμμα Πρόσκληση Αίτηση Μικρές αγγελίες Άρθρο Ομιλία

Ο Πίνακας 2, που παρατίθεται στη συνέχεια, στηρίζεται στην αξιοποίηση του σχολικού εγχειριδίου και περιλαμβάνει συγκεκριμένες προτάσεις διδακτικής διαχείρισης. Σε κάθε περίπτωση, ο προτεινόμενος προγραμματισμός είναι ενδεικτικός.

Πίνακας 2

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
Η ΓΛΩΣΣΑ (8 διδακτικά δώρα)	
	Διερεύνηση των γνώσεων, των αναγκών και του επιπέδου δεξιοτήτων των μαθητών/τριών. Η διερεύνηση στηρίζεται σε κείμενα και άλλο διδακτικό υλικό της ενότητας. Δε διδάσκονται οι σ. 6-18.

II. ΟΙ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ) 1. Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες 2. Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες	Διδάσκεται σε συνδυασμό με το λανθάνον και φανερό νόημα της σ. 101 (Ι.2.ε.) Τα ζητήματα συνοχής κειμένου διδάσκονται καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς μέσα από τα μελετώμενα κείμενα.
Διδ. ώρες (ενδεικτικά): 4	
III. ΟΙ ΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	Συνοπτική αναφορά
IV. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	Διδάσκεται η αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας με παραδείγματα από διάφορα κειμενικά είδη και σε συνδυασμό με την κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της ενότητας Περιγραφή.
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (1)	Προτείνεται να ενταχθεί στην παρούσα ενότητα το κωμικό και η σημασία του γέλιου (σ.256-263) και να συνδυαστεί με σατιρικά χιουμοριστικά κείμενα της Λογοτεχνίας (Σουρής, Ροΐδης κ.ά.)
Διδ. ώρες (ενδεικτικά): 2	
VI. ΕΙΔΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ	Σύντομη αναφορά: εντοπισμός ειδικού λεξιλογίου σε κείμενα (π.χ. σχολικά βιβλία άλλων μαθημάτων) Δε διδάσκονται οι σ. 59-66.
V. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ	Δημιουργία αφίσας, αίτησης, πρόσκλησης και προγράμματος με εργασία στην τάξη, σε ομάδες. Η ενότητα προσφέρεται για τη μελέτη της πολυτροπικότητας και τη σημασία των διαφορετικών σημειωτικών πόρων στην κατασκευή του νοήματος (π.χ. ο ρόλος του ήχου, κειμένου-εικόνας, γραμματοσειράς κ.λπ.). Δε διδάσκονται οι σ. 52-57.
Διδ. ώρες (ενδεικτικά): 2	
VII. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ β) Η οργάνωση του λόγου και η πειθώ γ) Η οργάνωση του λόγου και το επιχείρημα δ) Η οργάνωση του λόγου και η αιτιολόγηση ε) Οργάνωση ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) με αιτιολόγηση	Δε διδάσκονται τα είδη των συλλογισμών (σ. 70-71) και οι σ. 73-74 που είναι σε κίτρινο πλαίσιο. Προτείνεται ανίχνευση της επιχειρηματολογίας σε κείμενα σε σχέση με την προθετικότητα του συγγραφέα. Αξιοποιούνται δραστηριότητες που επιτρέπουν στους μαθητές να υποστηρίξουν θέσεις ή γνώμες επιχειρηματολογώντας, προφορικά ή γραπτά, όπως στην άσκηση των σ. 112 και 114. Στο πλαίσιο αυτό διδάσκεται, επίσης, η ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου με αιτιολόγηση.
Διδ. ώρες (ενδεικτικά): 2	
VIII. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (2)	Θέματα σχετικά με τη γλώσσα και τη γλωσσομάθεια. Προτείνεται η διδασκαλία ενός μόνο κειμένου από τις σ. 75-85.
Διδ. ώρες (ενδεικτικά): 2	
Παραγωγή γραπτού λόγου (2 ώρες)	
Διόρθωση (1 ώρα)	
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ (1 ώρα)	

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
Ο ΛΟΓΟΣ (6 διδακτικά δίωρα)	
I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ 1. Επισημαίνω τα στοιχεία της ομιλίας 2. Συγκρίνω τον προφορικό με το γραπτό λόγο	Από το I.1. διδάσκονται μόνο τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας, σ. 89. Από το I.2. διδάσκονται οι διαφορές μεταξύ γραπτού και προφορικού λόγου, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση, σ. 92-94. Από το I.2. διδάσκεται ο <i>απροσχεδιαστος</i> και <i>προσχεδιασμένος</i> λόγος, σ. 95. Σχετική δραστηριότητα παραγωγής λόγου στην τάξη. Το I.2.ε. (Το φανερό και το λανθάνον νόημα) διδάσκεται στην ενότητα <i>Γλώσσα</i> . Δε διδάσκονται τα I.2. δ. (σ. 100-101), και I.2.στ. (σ. 102).
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (1)	Θέματα σχετικά με τον προφορικό και γραπτό λόγο και τον αναλφαβητισμό. Στην ενότητα εντάσσεται, επίσης, το θέμα του ψηφιακού γραμματισμού και των κοινωνικών ανισοτήτων που προκύπτουν. Παραγωγή παραγράφου/ων για το θέμα.
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
II. ΔΙΑΛΟΓΟΣ 2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός διαλόγου/μιας συνομιλίας 3. Ο λογοτεχνικός διάλογος	Έμφαση στο λογοτεχνικό, θεατρικό και ψηφιακό διάλογο. Μελετώνται ποικίλες εκφάνσεις του διαλόγου με έμφαση στο μέσο (η επιλογή του μέσου, πχ. διαδίκτυο, επηρεάζει τον διάλογο) και την περίσταση. Χρησιμοποιούνται παραδείγματα διαλόγου από διαφορετικά κειμενικά είδη. Δραστηριότητες διαλόγου με στόχο την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας, μέσα στην τάξη. Ενδεικτικές δραστηριότητες, σ. 114. Δε διδάσκεται το II.1. (σ. 106-107).
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (2)	Θέματα σχετικά με τον διάλογο
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (3)	Θέματα σχετικά με την εφηβεία Επισήμανση: Η <i>εφηβεία</i> θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως άξονας αναφοράς ποικίλων θεμάτων και δραστηριοτήτων (ενδεικτικά, εφηβεία και μόδα, εφηβεία και ζητήματα υγείας, εφηβεία και γλωσσικές ποικιλίες κ.ά.) διατρέχοντας πολλά από τα επιμέρους θέματα του βιβλίου. Σημείωση: Τα θέματα σχετικά με την αγάπη και τον έρωτα μπορούν να συζητηθούν στην ενότητα <i>Αφήγηση</i> .
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
Παραγωγή γραπτού λόγου (2 ώρες)	
Διόρθωση (1 ώρα)	
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ (1 ώρα)	

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ (6 διδακτικά δίωρα)	
I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ 1. Μεθόδευση της περιγραφής α. Η επιλογή και η παράθεση/οργάνωση των λεπτομερειών β. Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή	Δίνεται έμφαση στη μελέτη της περιγραφής σε συγκεκριμένα κειμενικά είδη (μικρές αγγελίες, λογοτεχνική περιγραφή, δημοσιογραφικά κείμενα κλ.π.). Στο πλαίσιο αυτό, τονίζονται η χρήση των επιθέτων, η παραγωγική πορεία, η κατασκευή του σχολίου και της οπτικής γωνίας.

	Άσκηση παραγωγής παραγράφου με περιγραφή (π.χ. κατασκευή μικρής αγγελίας)
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
2. Η γλώσσα της περιγραφής α. Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων/φράσεων 3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή.	Η λειτουργία της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης εντάσσεται σε συγκεκριμένα κείμενα (χρηστικά, λογοτεχνικά κλπ.) και δε διδάσκεται με μηχανιστικές ασκήσεις. Άσκηση παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου με χρήση ενεργητικής και παθητικής σύνταξης, σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις. Υπενθύμιση: Η <i>κυριολεκτική και μεταφορική χρήση</i> της γλώσσας διδάσκεται μαζί με την <i>αναφορική και ποιητική λειτουργία</i> της, με αξιοποίηση παραδειγμάτων από διάφορα κειμενικά είδη (βλ. σ. 42-44).
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ / ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ 1. Περιγραφή ενός χώρου / κτιρίου 2. Περιγραφή προσώπου/ατόμου α. Τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου / ατόμου β. Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου 3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Ανάπτυξη παραγράφου με αναλογία	Ο κειμενικός τύπος της περιγραφής εστιάζει σε χώρο, πρόσωπα, αντικείμενα και υπηρετείται από συγκεκριμένα κειμενικά είδη. Ο/η εκπαιδευτικός θα επιλέξει ένα από τα παραπάνω, το οποίο θα αποτελέσει αντικείμενο της διδασκαλίας. Αναδεικνύεται η ιδιαίτερη λειτουργία της περιγραφής στα λογοτεχνικά κείμενα. Άσκηση παραγωγής παραγράφου με <i>αναλογία</i> . Δε διδάσκεται το II.4.α και β. (σ. 173-177).
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
III. ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ(1)	Θέματα σχετικά με την ενδυμασία και τη μόδα. Η ένδυση και η μόδα ως στοιχείο φυλετικής, θρησκευτικής, κοινωνικής, πολιτισμικής, έμφυλης κλπ. ταυτότητας και ετερότητας. Η ενότητα αυτή προσφέρεται για δραστηριότητες λόγου με ανάπτυξη επιχειρηματολογίας.
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
Παραγωγή γραπτού λόγου (2 ώρες)	
Διόρθωση (1 ώρα)	
ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ (1 ώρα)	

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
ΑΦΗΓΗΣΗ (5 διδακτικά δώρα)	
I. ΑΦΗΓΗΣΗ 1. Ορισμός της αφήγησης	Οι πολλαπλές λειτουργίες της αφήγησης μελετώνται σε διάφορα κειμενικά είδη, με επιλογή συγκεκριμένων παραδειγμάτων. Ενδείκνυται η αξιοποίηση λογοτεχνικών κειμένων. Δεν διδάσκονται τα I.2, I.3, I.4, I.5, I.6 και I.7 (σ.204-234). Το λεξιλόγιο διδάσκεται κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, ενταγμένο στη μελέτη κειμένων (σ. 216-18)
II. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ	Για τη διάκριση αφήγησης – περιγραφής αξιοποιούνται κείμενα από τα σχολικά βιβλία άλλων μαθημάτων και τη λογοτεχνία.
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (1)	Θέματα σχετικά με την τρίτη ηλικία, γηρατειά και νεότητα, τις μορφές και την αξία της οικογένειας κ.λπ.

ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (2)	Θέματα σχετικά με την αγάπη και με τον έρωτα
Διδ. Ώρες (ενδεικτικά): 2	
Παραγωγή γραπτού λόγου (2 ώρες)	
Διόρθωση (1 ώρα) ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ (1 ώρα)	
ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ (2 ώρες)	

Επισήμανση:

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ: Συνοχή κειμένου Συνοχή σε ένα αφηγηματικό κείμενο	Διδάσκεται από την αρχή και καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς μέσα από τα μελετώμενα κείμενα.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

- Τα εκπαιδευτικά σενάρια για τη Νεοελληνική Γλώσσα Α΄ Λυκείου από τη διαδικτυακή πύλη του *Πρωτέα*:
<http://proteas.greek-language.gr/scenarios.html>
- Ενδεικτικά σενάρια *Πρωτέα*:
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1190>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=345>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=3514>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1189>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1161>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1235>
- Τα ηλεκτρονικά λεξικά της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/index.html
- Το Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html
- Σχολικά Έντυπα – Συνήγορος του παιδιού:
<http://www.0-18.gr/gia-paidia/scholika-entypa>
- Κείμενα – Βουλή των Εφήβων
http://www.efivoi.gr/?CMD=2015_imgmenu_txts

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Γενικές επισημάνσεις

Ο προτεινόμενος εξορθολογισμός της διδακτέας ύλης λαμβάνει υπόψη τον σκοπό, τους γλωσσικούς και αξιακούς στόχους και τις διδακτικές πρακτικές που προβλέπονται από το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών.

Όπως επισημαίνεται στο ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών για την Α΄ Λυκείου, το περιεχόμενο του μαθήματος “είναι ευρύτατο, καθώς περιλαμβάνει δυνάμει μια τεράστια ποικιλία προφορικών, γραπτών και υβριδικών κειμένων, τα οποία εμφανίζονται σε ψηφιακή ή/ και πολυτροπική μορφή και παράγονται είτε εντός είτε εκτός του σχολικού χώρου. Τα κείμενα λειτουργούν ως πόροι από τους οποίους μέσω της διδασκαλίας αντλούνται από τους μαθητές και τις μαθήτριες δεξιότητες σχετικές με την καλλιέργεια της γλώσσας και του γραμματισμού τους, καθώς και της στάσης τους απέναντι στη γλώσσα, τη γνώση και τον κόσμο, δεξιότητες που είναι απαραίτητες για τη διαμόρφωση των νέων ως εγγράμματων, δημοκρατικών και κριτικά σκεπτόμενων πολιτών”. Επομένως η διδασκαλία α) στηρίζεται στη μελέτη ενός ευρύτατου φάσματος κειμένων και β) αξιοποιεί συστηματικά δραστηριότητες λόγου με στόχους την ενθάρρυνση της συμμετοχής των μαθητών /τριών στη διαδικασία του μαθήματος, την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας, τη διατύπωση εμπειριστατωμένων κρίσεων την έκφραση αξιών και στάσεων κ.λπ.

Καθώς η γλωσσική επάρκεια κατακτάται και αναπτύσσεται σταδιακά μέσω δραστηριοτήτων και πρακτικών που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, η διδακτική διαδικασία πρέπει να δίνει συστηματικά στους μαθητές και στις μαθήτριες ευκαιρίες διαλόγου, κατά την μελέτη των κειμένων, την εκπόνηση συνεργατικών δραστηριοτήτων, ατομικών εργασιών καθώς και σε συνθήκες ολομέλειας. Επομένως: 1. Η παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου αποτελεί βασικό συστατικό του γλωσσικού μαθήματος και δεν περιορίζεται στο δώρο που έχει προβλεφθεί για τον σκοπό αυτό στην τελευταία φάση της διδασκαλίας κάθε ενότητας. 2. Η διδασκαλία του λεξιλογίου και των μορφοσυντακτικών φαινομένων δεν αποτελεί αυτοσκοπό αλλά εντάσσεται με λειτουργικό τρόπο στη διαδικασία της μελέτης συγκεκριμένων κειμένων.

Βάσει του Προγράμματος Σπουδών, το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας στην Α΄ Λυκείου είναι πρωτίστως μάθημα στοχοκεντρικό, με στόχους γλωσσικούς και αξιακούς. Γενικός σκοπός του μαθήματος είναι “η ενδυνάμωση του γλωσσικού γραμματισμού που έχει αποκτηθεί τα προηγούμενα χρόνια σε μια κατεύθυνση περισσότερο κοινωνιοκεντρική και λιγότερο γλωσσοκεντρική”.

Διδακτέα ύλη

Για το μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας της Α΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου ως διδακτικά εγχειρίδια θα χρησιμοποιηθούν τα βιβλία:

- α) **Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Α΄** της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου
- β) **Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι** των Α΄, Β΄, Γ΄ τάξεων Γενικού Λυκείου
- γ) **Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο**

δ) Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν, κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης, κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές.

Επισήμανση: Η διδασκαλία δεν είναι απαραίτητο να ακολουθεί την πορεία του εγχειριδίου, με γραμμικό τρόπο. Ο διδάσκων/η διδάσκουσα αξιοποιεί δημιουργικά το σχολικό βιβλίο και, σύμφωνα με τους στόχους που θέτει και το διαθέσιμο πραγματικό διδακτικό χρόνο, διαμορφώνει διδακτικές “διαδρομές” προσαρμόζοντας τις ακολουθούμενες πρακτικές (δραστηριότητες, σχέδια εργασίας, σενάρια κ.λπ.) στο γνωστικό και γλωσσικό επίπεδο των μαθητών/τριών.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του μαθήματος γίνεται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τους επιδιωκόμενους διδακτικούς στόχους, το εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου αναπτύσσεται σε τέσσερις αλληλοσυμπληρούμενους άξονες, τα σημαντικότερα στοιχεία των οποίων περιλαμβάνονται στον πίνακα 1:

Πίνακας 1

Μελετώμενα θέματα	Δεξιότητες	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα	Κειμενικά είδη
Γλωσσομάθεια Προφορικός και γραπτός λόγος Αναλφαβητισμός Ψηφιακός γραμματισμός Διάλογος Εφηβεία Αγάπη και έρωτας	Δομή παραγράφου Συνοχή παραγόμενου κειμένου Ανάπτυξη παραγράφου με αιτιολόγηση Ανάπτυξη παραγράφου με αναλογία Επιχειρηματολογία Απροσχεδιάστος και προσχεδιασμένος λόγος Συμμετοχή σε διάλογο/ αντιλογίες	Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας [δηλωτική και συνυποδηλωτική χρήση] Κυριολεκτική και μεταφορική χρήση της γλώσσας	Αφίσα Πρόγραμμα Πρόσκληση Αίτηση Άρθρο Ομιλία

Ο Πίνακας 2, που παρατίθεται στη συνέχεια, στηρίζεται στην αξιοποίηση του σχολικού εγχειριδίου και περιλαμβάνει συγκεκριμένες προτάσεις διδακτικής διαχείρισης. Σε κάθε περίπτωση, ο προτεινόμενος προγραμματισμός είναι ενδεικτικός.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ
Η ΓΛΩΣΣΑ	

	Διερεύνηση των γνώσεων, των αναγκών και του επιπέδου δεξιοτήτων των μαθητών/τριών. Η διερεύνηση στηρίζεται σε κείμενα και άλλο διδακτικό υλικό της ενότητας. Δε διδάσκονται οι σ. 6-18.
II. ΟΙ ΠΟΙΚΙΛΙΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ (ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΕΡΗ ΓΛΩΣΣΑ) 1. Γεωγραφικές γλωσσικές ποικιλίες 2. Κοινωνικές γλωσσικές ποικιλίες	Διδάσκεται σε συνδυασμό με αναφορά στο λανθάνον και φανερό νόημα της σ. 101 (Ι.2.ε.). Επισημανση: Τα ζητήματα συνοχής κειμένου διδάσκονται καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς μέσα από τα μελετώμενα κείμενα.
III. ΟΙ ΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	Συνοπτική αναφορά
IV. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	Διδάσκεται η αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας με παραδείγματα από διάφορα κειμενικά είδη.
VI. ΕΙΔΙΚΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ	Σύντομη αναφορά: εντοπισμός ειδικού λεξιλογίου σε κείμενα (π.χ. σχολικά βιβλία άλλων μαθημάτων) Δε διδάσκονται οι σ. 59-66.
V. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ	Δημιουργία αφίσας, αίτησης, πρόσκλησης και προγράμματος με εργασία στην τάξη, σε ομάδες. Η ενότητα προσφέρεται για τη μελέτη της πολυτροπικότητας και τη σημασία των διαφορετικών σημειωτικών πόρων στην κατασκευή του νοήματος (π.χ. ο ρόλος του ήχου, κειμένου-εικόνας, γραμματοσειράς κ.λπ.). Δε διδάσκονται οι σ. 52-57.
VII. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ β) Η οργάνωση του λόγου και η πειθώ γ) Η οργάνωση του λόγου και το επιχείρημα δ) Η οργάνωση του λόγου και η αιτιολόγηση ε) Οργάνωση ευρύτερου κειμένου (έκθεσης) με αιτιολόγηση	Δε διδάσκονται τα είδη των συλλογισμών (σ. 70-71) και οι σ. 73-74 που είναι σε κίτρινο πλαίσιο. Προτείνεται ανίχνευση της επιχειρηματολογίας σε κείμενα σε σχέση με την προθετικότητα του συγγραφέα. Αξιοποιούνται δραστηριότητες που επιτρέπουν στους μαθητές να υποστηρίξουν θέσεις ή γνώμες επιχειρηματολογώντας, προφορικά ή γραπτά, όπως στην άσκηση των σ. 112 και 114. Στο πλαίσιο αυτό διδάσκεται επίσης η ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου με αιτιολόγηση.
VIII. ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (1)	Θέματα σχετικά με τη γλώσσα και τη γλωσσομάθεια. Προτείνεται η διδασκαλία ενός μόνο κειμένου από τις σ. 75-85.
Παραγωγή γραπτού λόγου	
Διόρθωση ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
Ο ΛΟΓΟΣ	
I. ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΟΣ ΛΟΓΟΣ 1. Επισημαίνω τα στοιχεία της ομιλίας 2. Συγκρίνω τον προφορικό με τον γραπτό λόγο	Από το Ι.1. διδάσκονται μόνο τα παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία της ομιλίας, σ. 89. Από το Ι.2. διδάσκονται οι διαφορές μεταξύ γραπτού και --προφορικού λόγου, ανάλογα με την επικοινωνιακή περίπτωση, σ. 92-94. Από το Ι.2. διδάσκεται ο <i>απροσχεδιαστος</i> και <i>προσχεδιασμένος</i> λόγος, σ. 95. Σχετική δραστηριότητα παραγωγής λόγου στην τάξη. Το Ι.2.ε. (Το φανερό και το λανθάνον νόημα) διδάσκεται στην ενότητα <i>Γλώσσα</i> . Δε διδάσκονται το Ι.2. δ. (σ. 100-101), και Ι.2.στ. (σ. 102).
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (1)	Θέματα σχετικά με τον προφορικό και γραπτό λόγο και τον αναλφαβητισμό. Στην ενότητα εντάσσεται και το θέμα του ψηφιακού γραμματισμού και των κοινωνικών ανισοτήτων που προκύπτουν. Παραγωγή παραγράφου/ων για το θέμα.
II. ΔΙΑΛΟΓΟΣ 2. Προϋποθέσεις για την επιτυχία ενός διαλόγου/μιας συνομιλίας 3. Ο λογοτεχνικός διάλογος	Έμφαση στον λογοτεχνικό, θεατρικό και ψηφιακό διάλογο. Μελετώνται ποικίλες εκφάνσεις του διαλόγου με έμφαση στο μέσο (η επιλογή του μέσου, π.χ. διαδίκτυο, επηρεάζει τον διάλογο) και την περίπτωση. Χρησιμοποιούνται παραδείγματα διαλόγου από

	διαφορετικά κειμενικά είδη. Δραστηριότητες διαλόγου με στόχο την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας, μέσα στην τάξη. Ενδεικτικές δραστηριότητες, σ. 114. Δε διδάσκεται το II.1. (σ. 106-107).
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (2)	Θέματα σχετικά με τον διάλογο.
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (3)	Θέματα σχετικά με την εφηβεία Επισήμανση: Το θέμα της εφηβείας θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ως άξονας αναφοράς ποικίλων θεμάτων και δραστηριοτήτων (ενδεικτικά, εφηβεία και μόδα, εφηβεία και ζητήματα υγείας, εφηβεία και γλωσσικές ποικιλίες κ.ά.) διατρέχοντας πολλά από τα θέματα του βιβλίου.
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (4)	Θέματα σχετικά με την αγάπη και τον έρωτα
Παραγωγή γραπτού λόγου	
Διόρθωση ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Γενικές επισημάνσεις

Ισχύουν όσα αναφέρονται για την Α΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου.

Διδακτέα ύλη

Για το μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας της Β΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου ως διδακτικά εγχειρίδια θα χρησιμοποιηθούν τα βιβλία:

α) Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Α΄ της Α΄ τάξης Γενικού Λυκείου

β) Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι των Α΄, Β΄, Γ΄ τάξεων Γενικού Λυκείου

γ) Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο

δ) Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν, κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης, **κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές.**

Επισήμανση: Η διδασκαλία δεν είναι απαραίτητο να ακολουθεί την πορεία του εγχειριδίου, με γραμμικό τρόπο, οφείλει ωστόσο να λάβει υπόψη όσα έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας στην Α΄ τάξη. Ο διδάσκων/η διδάσκουσα αξιοποιεί δημιουργικά το σχολικό βιβλίο και, σύμφωνα με τους στόχους που θέτει και τον διαθέσιμο πραγματικό διδακτικό χρόνο, διαμορφώνει διδακτικές “διαδρομές” προσαρμόζοντας τις ακολουθούμενες πρακτικές (φύλλα εργασίας, δραστηριότητες, σχέδια εργασίας, κ.λπ.) στο γνωστικό και γλωσσικό επίπεδο των μαθητών/τριών.

Αξιολόγηση

Η αξιολόγηση του μαθήματος γίνεται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τους επιδιωκόμενους διδακτικούς στόχους, το εγχειρίδιο της Α΄ Γενικού Λυκείου αναπτύσσεται σε τέσσερις αλληλοσυμπληρούμενους άξονες, τα σημαντικότερα στοιχεία των οποίων περιλαμβάνονται στον πίνακα 1:

Πίνακας 1

Μελετώμενα θέματα	Δεξιότητες	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα	Κειμενικά είδη
Ενδυμασία και μόδα Γηρατειά και νεότητα Παρελθόν, παρόν και μέλλον Το κωμικό και η σημασία του γέλιου	Περιγραφή Σχόλιο και οπτική γωνία στην περιγραφή Αφήγηση Διάκριση περιγραφής-αφήγησης Συνοχή παραγόμενου κειμένου	Ενεργητική και παθητική σύνταξη	Μικρές αγγελίες Άρθρο Ομιλία

Ο Πίνακας 2 που παρατίθεται στη συνέχεια, στηρίζεται στην αξιοποίηση του σχολικού εγχειριδίου και περιλαμβάνει συγκεκριμένες προτάσεις διδακτικής διαχείρισης. Σε κάθε

περίπτωση, ο προτεινόμενος προγραμματισμός είναι ενδεικτικός και λαμβάνει υπόψη όσα διδάχθηκαν στην Α΄ τάξη.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ	
I. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ 1. Μεθόδευση της περιγραφής α. Η επιλογή και η παράθεση/οργάνωση των λεπτομερειών β. Η ακρίβεια και η σαφήνεια στην περιγραφή	Δίνεται έμφαση στη μελέτη της περιγραφής σε συγκεκριμένα κειμενικά είδη (μικρές αγγελίες, λογοτεχνική περιγραφή, δημοσιογραφικά κείμενα κ.λπ.). Στο πλαίσιο αυτό, δίνεται έμφαση στη χρήση των επιθέτων, στην παραγωγική πορεία, στην κατασκευή του σχολίου και της οπτικής γωνίας. Άσκηση παραγωγής παραγράφου με περιγραφή (π.χ. κατασκευή μικρής αγγελίας)
2. Η γλώσσα της περιγραφής α. Η επιλογή των κατάλληλων λέξεων/φράσεων β. Κυριολεκτική (δηλωτική) και μεταφορική (συνυποδηλωτική) χρήση της γλώσσας 3. Το σχόλιο και η οπτική γωνία στην περιγραφή.	Η λειτουργία της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης εντάσσεται σε συγκεκριμένα κείμενα (χρηστικά, λογοτεχνικά κλπ.) και δε διδάσκεται με μηχανιστικές ασκήσεις. Άσκηση παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου με χρήση ενεργητικής και παθητικής σύνταξης, σε συγκεκριμένες επικοινωνιακές περιστάσεις και με αξιοποίηση παραδειγμάτων από διάφορα κειμενικά είδη.
II. ΔΙΑΦΟΡΑ ΘΕΜΑΤΑ / ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗΣ 1. Περιγραφή ενός χώρου / κτιρίου 2. Περιγραφή προσώπου/ατόμου α. Τα τυπικά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός προσώπου / ατόμου β. Το σχόλιο στην περιγραφή ενός ατόμου 3. Περιγραφή ζωγραφικού πίνακα ή άλλου έργου τέχνης IV. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ Ανάπτυξη παραγράφου με αναλογία	Ο κειμενικός τύπος της περιγραφής εστιάζει σε χώρο, πρόσωπα, αντικείμενα και υπηρετείται από συγκεκριμένα κειμενικά είδη. Ο/η εκπαιδευτικός θα επιλέξει ένα από τα παραπάνω, το οποίο θα αποτελέσει αντικείμενο της διδασκαλίας. Αναδεικνύεται η ιδιαίτερη λειτουργία της περιγραφής στα λογοτεχνικά κείμενα. Άσκηση παραγωγής παραγράφου με <i>αναλογία</i> . Δε διδάσκεται το II.4.α. και β. (σελ. 173-177).
III. ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (1)	Θέματα σχετικά με την ενδυμασία και τη μόδα. Η ένδυση και η μόδα ως στοιχείο φυλετικής, θρησκευτικής, κοινωνικής, πολιτισμικής, έμφυλης κ.λπ. ταυτότητας και ετερότητας. Η ενότητα αυτή προσφέρεται για δραστηριότητες λόγου σχετικά με την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας.
Παραγωγή γραπτού λόγου	
Διόρθωση ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ
ΑΦΗΓΗΣΗ	
I. ΑΦΗΓΗΣΗ 1. Ορισμός της αφήγησης	Οι πολλαπλές λειτουργίες της αφήγησης μελετώνται σε διάφορα κειμενικά είδη, με επιλογή συγκεκριμένων παραδειγμάτων. Ενδείκνυται η αξιοποίηση λογοτεχνικών κειμένων. Δε διδάσκονται τα I.2, I.3, I.4, I.5, I.6 και I.7 (σ.204-234). Το λεξιλόγιο διδάσκεται κατά την κρίση του εκπαιδευτικού, ενταγμένο στη μελέτη κειμένων (σ. 216-18).
II. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΑΦΗΓΗΣΗ	Για τη διάκριση αφήγησης – περιγραφής αξιοποιούνται κείμενα από τα σχολικά βιβλία άλλων μαθημάτων και τη λογοτεχνία.
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ	Θέματα σχετικά με την τρίτη ηλικία, γηρατειά και

ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (1)	νεότητα, τις μορφές και την αξία της οικογένειας κ.λπ.
ΘΕΜΑΤΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ-ΕΚΘΕΣΗ (2)	Η διδασκαλία της ενότητας <i>το κωμικό και η σημασία του γέλιου</i> (σ.256-263) προτείνεται να συνδυαστεί με σατιρικά χιουμοριστικά κείμενα της Λογοτεχνίας (Σουρής, Ροΐδης κ.ά.)
Παραγωγή γραπτού λόγου	
Διόρθωση ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ	
III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ: Συνοχή κειμένου Συνοχή σε ένα αφηγηματικό κείμενο	Επισήμανση: Διδάσκεται από την αρχή και καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς μέσα από τα μελετώμενα κείμενα.
Συνολική θεώρηση	

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

- Τα εκπαιδευτικά σενάρια για τη Νεοελληνική Γλώσσα Α Λυκείου από τη διαδικτυακή πύλη του *Πρωτέα*:
<http://proteas.greek-language.gr/scenarios.html>
- Ενδεικτικά σενάρια *Πρωτέα*:
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1190>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=345>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=3514>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1189>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1161>
<http://proteas.greek-language.gr/scenario.html?sid=1235>
- Τα ηλεκτρονικά λεξικά της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/index.html
- Το Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα:
http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html
- Σχολικά Έντυπα – Συνήγορος του παιδιού:
<http://www.0-18.gr/gia-paidia/scholika-entypa>
- Κείμενα – Βουλή των Εφήβων
http://www.efivoi.gr/?CMD=2015_imgmenu_txts

**ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΚΑΙ ΤΗΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Βασικές αρχές

Σύμφωνα με τις σύγχρονες γλωσσολογικές απόψεις το μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (ΝΕΓ) είναι, κυρίως, στοχοκεντρικό. Αυτό σημαίνει ότι:

α. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζεται να αντιλαμβάνονται τη διδασκαλία του μαθήματος όχι ως άθροισμα ενοτήτων, αλλά ως ένα σύνολο στόχων για την ενίσχυση της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριών, μέσω της ανάπτυξης και των τεσσάρων γλωσσικών μακροδεξιοτήτων (ανάγνωση και κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου), καθώς και την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης. Παράλληλα, όμως, το γλωσσικό μάθημα εστιάζει στην καλλιέργεια και ειδικότερων δεξιοτήτων, όπως είναι η αναγνώριση του κειμενικού είδους, των επικοινωνιακών συνθηκών των κειμένων (πομπός, μήνυμα, δέκτης κ.ά.), αλλά και στη λειτουργία των γραμματικοσυντακτικών δομών στα κείμενα, κ.ά., μέσω της επεξεργασίας ποικίλων και διαφορετικών κειμένων.

β. Στο μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας (ΝΕΓ) η διδασκαλία δεν είναι απαραίτητο να ακολουθεί γραμμική μορφή. Αντίθετα, μπορεί να γίνει αναδιάταξη του περιεχομένου του σχολικού εγχειριδίου, με συνδυασμό κατά τη διδασκαλία, ενοτήτων που προέρχονται από διαφορετικά σημεία. [Ενδεικτικά: Το (αυτο)βιογραφικό σημείωμα μπορεί να διδαχθεί σε συνδυασμό με τη συστατική επιστολή, η είδηση και το σχόλιο μπορούν να εντοπιστούν σε δημοσιογραφικά κείμενα τα οποία παρουσιάζουν θέματα σχετικά με την εργασία, τα στερεότυπα, τον ρατσισμό, την τέχνη κ.ά. και να μη διδαχθούν ξεχωριστά, κ.ά.].

Τόσο η αναδιάταξη του περιεχομένου όσο και η μη γραμμική διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος συμβάλλουν:

α. Στην απαλλαγή των εκπαιδευτικών από τη συσσώρευση της διδακτέας ύλης

β. Στην εξοικονόμηση διδακτικού χρόνου που μπορεί να αξιοποιηθεί για εμβάθυνση σε θεματικές ενότητες, αλλά και για δραστηριότητες που αφορούν την κατανόηση και την παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου από τους μαθητές/τριες.

Ειδικότερα για την επεξεργασία των κειμένων χρειάζεται να ακολουθείται η πορεία: κατανόηση του περιεχομένου, ερμηνεία σημείων, κριτική. Στην κατεύθυνση αυτή μπορούν να αξιοποιηθούν στρατηγικές μάθησης και διδασκαλίας για εστίαση στο γενικό νόημα του κειμένου, σε συγκεκριμένες ή υπόρρητες πληροφορίες, κ.ά. (βλ. http://ebooks.edu.gr/info/newps/Γλώσσα-Λογοτεχνία/Οδηγός_Νεοελληνικής_Γλώσσας_για_Δημοτικό_και_Γυμνάσιο.pdf).

Επίσης, η σύγκριση κειμένων αποτελεί μία σύνθετη γνωστική και γλωσσική δεξιότητα που προκρίνεται κατά τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος, δεδομένου ότι προάγει την κριτική σκέψη των μαθητών/τριών και ενισχύει την ανάπτυξη γνωστικών δεξιοτήτων (βλ. διδακτικό παράδειγμα). Συνιστάται κατά τη διδασκαλία να επιλέγονται κείμενα της ίδιας θεματικής, που πραγματεύονται το θέμα από διαφορετικές οπτικές γωνίες, έτσι ώστε οι μαθητές να αναζητούν ομοιότητες και διαφορές και να παράγουν λόγο προφορικό και γραπτό.

Τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα διδάσκονται ενταγμένα στο πλαίσιο των κειμένων, έχουν λειτουργικό χαρακτήρα και δεν αποτελούν πεδίο αυτόνομης διδασκαλίας (π.χ. λειτουργία της ενεργητικής και παθητικής σύνταξης, αναφορικές προτάσεις, κ.ά.).

Το λεξιλόγιο (αναζήτηση συνωνύμων – αντωνύμων) εντάσσεται σε πλαίσιο συμφραζομένων, δε διδάσκεται ούτε αξιολογείται αυτόνομα και επανέρχεται σε όλα τα κείμενα που διδάσκονται στη διάρκεια του έτους.

Η διδασκαλία της περίληψης, η δομή και η ανάπτυξη παραγράφου, η κατανόηση γραπτού λόγου, καθώς και η ενίσχυση της δεξιότητας 'κρατώ σημειώσεις' στον προφορικό και γραπτό λόγο επανέρχονται κατά τη διδασκαλία των κειμένων που ενδείκνυνται για τον σκοπό αυτό, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ

Για την περιγραφή και τη στοχοθεσία των επιμέρους ενοτήτων βλ. <http://ebooks.edu.gr/new/tautotita.php?course=DSB105>. Εξυπακούεται ότι η στοχοθεσία μπορεί να συμπληρωθεί, να εμπλουτιστεί ή να διαφοροποιηθεί ανάλογα με την επιλογή των κειμένων που θα κάνουν οι εκπαιδευτικοί. Συμπληρωματικά, μπορεί να αξιοποιηθεί και το βιβλίο του εκπαιδευτικού <http://ebooks.edu.gr/new/classcoursespdf.php?classcode=DSGL-B>

ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ

Για το μάθημα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας της Β' τάξης Ημερησίου Γενικού Λυκείου και της Γ' τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου ως διδακτικά εγχειρίδια θα χρησιμοποιηθούν τα βιβλία:

- α) Έκφραση-Έκθεση Τεύχος Β' της Β' τάξης Γενικού Λυκείου
- β) Έκφραση-Έκθεση για το Γενικό Λύκειο-Θεματικοί Κύκλοι των Α', Β', Γ' τάξεων Γενικού Λυκείου
- γ) Γλωσσικές Ασκήσεις για το Γενικό Λύκειο, αλλά και ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν να αξιοποιηθούν και
- δ) Κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές για την ανάπτυξη γνωστικών και γλωσσικών δεξιοτήτων (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι)

Το βιβλίο Έκφραση –Έκθεση, Τεύχος Β' από μια στοχοκεντρική οπτική¹, αναπτύσσεται σε τέσσερις αλληλοσυμπληρούμενους άξονες, τα σημαντικότερα στοιχεία των οποίων περιλαμβάνονται στον πίνακα 1:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Θεματικοί άξονες / Μελετώμενα Θέματα	Δεξιότητες	Μορφοσυντακτικά φαινόμενα	Κειμενικά είδη
Πληροφόρηση Δημοσιογραφία Τύπος ΜΜΕ Εργασία Επιλογή επαγγέλματος Στερεοτυπικές αντιλήψεις	Κατανόηση γραπτού και προφορικού λόγου Παραγωγή γραπτού λόγου «Λήψη» σημειώσεων Ανάπτυξη	Ενεργητική και/ ή παθητική σύνταξη Λειτουργία σημείων στίξης Αναφορική και ποιητική λειτουργία της γλώσσας [δηλωτική και συνυποδηλωτική	Άρθρο Ομιλία Επιστολή Βιογραφικό σημείωμα

¹ Αυτό σημαίνει ότι οι εκπαιδευτικοί δε χρειάζεται να αντιμετωπίζουν το σχολικό εγχειρίδιο ως άθροισμα σελίδων, αλλά ως ένα σύνολο στόχων που χρειάζεται να καλυφθούν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους.

Φυλετικός και κοινωνικός ρατσισμός Χρόνος και σύγχρονη καθημερινή ζωή Χαρακτηριστικά του νεοέλληνα	Παραγράφου με έμφαση στη συνοχή προτάσεων και περιόδων Περίληψη Δυνατότητα διάκρισης είδησης και σχολίου σε γραπτό και προφορικό λόγο	χρήση] Στοιχεία προφορικού λόγου Χρήση ειδικού λεξιλογίου	Συστατική επιστολή Συνέντευξη

Ο Πίνακας 2, που παρατίθεται στη συνέχεια, ορίζει τη διδακτέα ύλη (στήλη πρώτη) και περιλαμβάνει ενδεικτικές προτάσεις διδακτικής διαχείρισης (στήλη δεύτερη) σύμφωνα με τη λογική της αναδιάταξης που περιγράφηκε στις βασικές αρχές.

Επισημαίνεται ότι θα προταχθεί η διδασκαλία της περίληψης και η οργάνωση του λόγου, στα οποία οι διδάσκοντες/διδάσκουσες επανέρχονται κατά τη διδασκαλία των κειμένων που ενδείκνυνται, καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους. Η κατανόηση κειμένων και η δεξιότητα της 'λήψης σημειώσεων' διατρέχουν, επίσης, το σύνολο της διδασκαλίας. Μετά την ολοκλήρωση των ενοτήτων ζητείται παραγωγή γραπτού λόγου από τους μαθητές σε θέμα σχετικό με αυτά που πραγματεύτηκαν.

Ενδεικτικός προγραμματισμός του χρόνου: Συνολική διάρκεια: 50 ώρες, όπου εντάσσεται και η παραγωγή 6-7 κειμένων στη σχολική τάξη, καθώς και η διόρθωσή τους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Από το βιβλίο *Έκφραση – Έκθεση, Τεύχος Β'* θα διδαχτούν τα εξής:

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ / ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ
I. Η ΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΧΟΛΙΟ 1. Το γεγονός και το σχόλιο στην είδηση 2. Προβολή και διαφοροποίηση της είδησης 3. Παρεμβολή ξένου σχολίου στην είδηση 4. Διαπλοκή του γεγονότος με το σχόλιο στην είδηση Λεξιλόγιο (σχετικό με το σχόλιο και την είδηση)	Στις ενότητες <i>Είδηση και σχόλιο</i> και <i>Οργάνωση και παρουσίαση της είδησης</i> αξιοποιούνται δημοσιογραφικά κείμενα (ειδήσεις, ρεπορτάζ), προφορικά, γραπτά, έντυπα ή/και ηλεκτρονικά, από τον ημερήσιο τύπο και τα ΜΜΕ, για την κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου και εντοπίζεται η διάκριση μεταξύ είδησης και σχολίου. Τα δημοσιογραφικά αυτά κείμενα αναφέρονται σε θεματικές που περιέχονται στο σχολικό εγχειρίδιο (π.χ. στερεότυπα, ρατσισμός, τέχνη) και αξιοποιούνται ως εισαγωγή στις θεματικές ενότητες που ακολουθούν. Επιχειρείται σύγκριση κειμένων προφορικού / γραπτού λόγου ή προφορικού / προφορικού λόγου ή γραπτού / γραπτού λόγου. Συνιστάται τα κείμενα να πραγματεύονται το ίδιο θέμα από διαφορετικές οπτικές γωνίες.
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την πληροφόρηση, τη δημοσιογραφία, τον Τύπο)	Παραγωγή γραπτού λόγου (άρθρο με ή χωρίς σχόλιο, ομιλία, επιστολή) το θέμα του οποίου είναι σχετικό με τα κείμενα που επιλέχθηκαν.
II. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΕΙΔΗΣΗΣ 1. Η οργάνωση της είδησης	Να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στον σχολιασμό του τίτλου, της στίξης, της παρουσίας ενεργητικής ή παθητικής

2. Η οπτική γωνία του δημοσιογράφου στην είδηση 3. Ο τίτλος της είδησης 4. Συντακτικά στοιχεία στην είδηση α. Η σειρά των λεκτικών συνόλων στην είδηση β. Ενεργητική και παθητική σύνταξη στην είδηση γ. Η χρήση των ονοματικών προσδιορισμών στην είδηση. Χρήση ονομάτων και επιθέτων δ. Ο προσδιορισμός του χρόνου στην είδηση 5. Το σχόλιο πάνω σε μια είδηση Λεξιλόγιο (σχετικό με τον χρόνο) Οργάνωση του λόγου. Η χρήση του παραδείγματος στην ανάπτυξη παραγράφου και ευρύτερου κειμένου	σύνταξης, στην πηγή από την οποία προέρχονται τα κείμενα, καθώς και στην προθετικότητα του συντάκτη. Η θεματική των δημοσιογραφικών κειμένων καλύπτει τις θεματικές που ακολουθούν (εργασία, στερεότυπα, ρατσισμός, τέχνη,) κ.λπ.
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας)	Παραγωγή γραπτού λόγου (άρθρο με ή χωρίς σχόλιο, ομιλία, επιστολή) το θέμα του οποίου είναι σχετικό με τα κείμενα που επιλέχθηκαν. Συγγραφή γραπτών κειμένων στη σχολική τάξη. Διόρθωση γραπτών - Ανατροφοδότηση Σημειώνεται πως τα γραπτά κείμενα μπορούν να είναι περισσότερα του ενός για την ίδια θεματική. Στην περίπτωση αυτή το θέμα θα έχει διαφορετικά ζητούμενα ή θα ζητείται από τους μαθητές διαφορετικό κειμενικό είδος.
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ –ΠΕΡΙΛΗΨΗ	
I. Σημειώσεις A. Σημειώσεις από γραπτό λόγο 1. Κρατώ σημειώσεις κατά παράγραφο 2. Εργάζομαι σε ευρύτερες (από την παράγραφο) νοηματικές ενότητες και κρατώ σημειώσεις 3. Από τις σημειώσεις προχωρώ στο διάγραμμα του κειμένου B. Σημειώσεις από προφορικό λόγο	Αξιοποιούνται κείμενα του σχολικού εγχειριδίου ή άλλα κείμενα που επιλέγουν οι εκπαιδευτικοί.
A. Περίληψη γραπτού λόγου 1. Πώς οδηγούμαι στην περίληψη 2. Τι πρέπει να προσέχω σε μια περίληψη 3. Συγκρίνω δύο περιλήψεις, μία εκτενή και μία συνοπτική του ίδιου κειμένου 4. Εξετάζω τη χρήση της ενεργητικής και της παθητικής σύνταξης σε μία περίληψη 5. Παρατηρώ περιλήψεις από ποικίλα κείμενα	Η διδασκαλία της περίληψης, της ανάπτυξης παραγράφων και της 'λήψης σημειώσεων' δεν περιορίζεται μόνο στην αντίστοιχη ενότητα, αλλά επανέρχεται κατά τη διδασκαλία κειμένων που ενδεικνύονται για τον σκοπό αυτό, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Γραφή περιλήψεων στη σχολική τάξη. Διόρθωση γραπτών – ανατροφοδότηση

B. Περίληψη προφορικού λόγου 1. Διαβάζω τη δημοσιογραφική περίληψη μιας συζήτησης 2. Παρουσιάζω σε προφορικό και γραπτό λόγο περίληψη μιας συζήτησης	Επιλέγονται κείμενα προφορικού λόγου από την επικαιρότητα (ακρόαση και κατανόηση προφορικού λόγου). Οι μαθητές με αντίστοιχα φύλλα εργασίας εστιάζουν στο γενικό νόημα του κειμένου, σε ειδικότερες ή υπόρρητες πληροφορίες, κρατούν σημειώσεις και παρουσιάζουν περιληπτικά το περιεχόμενο.
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με τη λακωνική έκφραση και την προσπάθεια για εξοικονόμηση χρόνου στη σύγχρονη καθημερινή ζωή)	Παραγωγή γραπτού λόγου στη σχολική τάξη Διόρθωση κειμένων – ανατροφοδότηση
I. Παράγραφος. Ανάπτυξη με σύγκριση και αντίθεση II. Ο ρόλος της αντίθεσης στη συνοχή του κειμένου. α. Συνοχή προτάσεων και περιόδων β. Συνοχή παραγράφων με αντιθετική σύνδεση Ανάπτυξη δύο εννοιών σε ένα ευρύτερο κείμενο	Η διδασκαλία της ανάπτυξης παραγράφων δεν περιορίζεται μόνο στην αντίστοιχη ενότητα, αλλά επανέρχεται κατά τη διδασκαλία κειμένων που ενδείκνυται για τον σκοπό αυτό, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Επισημαίνεται ότι επαναλαμβάνονται και οι άλλοι τρόποι ανάπτυξης παραγράφου που διδάχθηκαν στο Γυμνάσιο και την Α΄ Λυκείου.
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΕΙΔΗ	
Βιογραφικά είδη 1. Βιογραφία 2. Βιογραφικό σημείωμα α. Τα γεγονότα και τα σχόλια σε ένα βιογραφικό σημείωμα β. Η δομή και το περιεχόμενο ενός βιογραφικού σημειώματος Λεξιλόγιο βιογραφικού σημειώματος 4. Αυτοβιογραφικό σημείωμα α. Σύγκριση ενός αυτοβιογραφικού σημειώματος με ένα βιογραφικό σημείωμα β. Το έμμεσο σχόλιο στο αυτοβιογραφικό σημείωμα δ. Ο πρακτικός σκοπός ενός (αυτο)βιογραφικού σημειώματος 7. Συστατική επιστολή	Στην ενότητα αυτή να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στη σύγκριση κειμένων και ειδικότερα στην αναζήτηση ομοιοτήτων και διαφορών ως προς τη μορφή, την έκταση, τη δομή, το περιεχόμενο, κ.ά., μεταξύ του βιογραφικού σημειώματος που εμφανίζεται στα λογοτεχνικά βιβλία και στο (αυτο)βιογραφικό σημείωμα (curriculum vitae /CV), κυρίως για την ανάδειξη της ιστορικότητας, αλλά και της εξέλιξης των κειμενικών αυτών ειδών. Αντίστοιχα, να δοθεί έμφαση στους διαφορετικούς τύπους (αυτο) βιογραφικού σημειώματος και στους λόγους που συνιστούν τις όποιες διαφοροποιήσεις. Συνιστάται οι εκπαιδευτικοί να αξιοποιήσουν σύγχρονο διδακτικό υλικό και όχι τα αντίστοιχα κείμενα του σχολικού βιβλίου (βλ. ενδεικτικοί διαδικτυακοί πόροι για διδακτική αξιοποίηση). Η συστατική επιστολή να διδαχθεί σε συνδυασμό με το (αυτο)βιογραφικό σημείωμα.
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος)	Συνιστάται ακρόαση προφορικών κειμένων με θέμα την εργασία και την επιλογή επαγγέλματος, κατανόηση γραπτών κειμένων συνεχών / ασυνεχών (πίνακες, ιστογράμματα κ.ά.) Παραγωγή προφορικού λόγου (δραστηριότητες προσχεδιασμένου προφορικού λόγου, συνεντεύξεις, κ.ά.) Παραγωγή γραπτού λόγου (Άρθρο, επιστολή, αγγελία, ομιλία) στην τάξη - Ανατροφοδότηση. Γραφή περιλήψεων Λεξιλογικές ασκήσεις
Θέματα σχετικά με τις στερεοτυπικές αντιλήψεις, τον φυλετικό και κοινωνικό ρατσισμό	Παραγωγή γραπτού λόγου στην τάξη (Άρθρο, επιστολή, ομιλία) Γραφή περιλήψεων Λεξιλογικές ασκήσεις Διόρθωση γραπτών - Ανατροφοδότηση

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΚΡΙΤΙΚΗ	
II.Παρουσίαση και κριτική μιας θεατρικής παράστασης III.Παρουσίαση και κριτική άλλων μορφών τέχνης Λεξιλόγιο (σχετικό με την κριτική)	Για την εισαγωγή στην ενότητα αξιοποιούνται οι εντυπώσεις και η κριτική που ασκούν οι μαθητές/τριες σε θεατρική παράσταση ή κινηματογραφική ταινία που παρακολουθούν στη διάρκεια σχολικών διδακτικών επισκέψεων. Στη συνέχεια, διαβάζουν κριτικές για το θέαμα που παρακολούθησαν, συγκρίνουν τη δική τους κριτική και ανατροφοδοτούν το δικό τους κείμενο. Σε άλλη περίπτωση, διαβάζουν δύο κριτικές για έργο που παρουσιάστηκε παλαιότερα (αξιοποίηση αρχείου Εθνικού Θεάτρου, ΚΘΒΕ) και εντοπίζουν τα σημεία στα οποία ασκείται κριτική (θέμα, σκηνοθεσία, ηθοποιία, φωτισμός). Στόχος είναι να κατανοήσουν τα επιμέρους σημεία στα οποία ασκείται κριτική αλλά και την αιτιολόγηση των επιλογών.
Θέματα για συζήτηση και έκφραση-έκθεση (σχετικά με την κριτική/αξιολόγηση του ατόμου και την αυτοκριτική)	Παραγωγή γραπτού λόγου
Οργάνωση του λόγου: Ορισμός και διαίρεση μιας έννοιας	Επισημάνση: Η διδασκαλία της ανάπτυξης παραγράφων δεν περιορίζεται μόνο στην αντίστοιχη ενότητα, αλλά επανέρχεται κατά τη διδασκαλία κειμένων που ενδείκνυνται για τον σκοπό αυτό, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους. Επισημαίνεται ότι επαναλαμβάνονται και οι άλλοι τρόποι ανάπτυξης παραγράφου που διδάχθηκαν στο Γυμνάσιο και την Α' Λυκείου.
Απλή και διαδοχική υπόταξη Οι αναφορικές προτάσεις	Επισημάνση: Δεν αποτελούν αντικείμενο αυτόνομης διδασκαλίας, αλλά η λειτουργία τους εξετάζεται στα κείμενα τα οποία επεξεργάζονται οι εκπαιδευτικοί καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ

- Το διαδραστικό βιβλίο μαθητή (εμπλουτισμένο με html) <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSB105/438/2910,11398/>
- Πρωτέας: εκπαιδευτικά σενάρια για τα γλωσσικά μαθήματα <http://proteas.greek-language.gr/index.html>
- Τα σώματα κειμένων δημοσιογραφικού λόγου των εφημερίδων 'ΝΕΑ' και 'Μακεδονία' (Πύλη για την ελληνική γλώσσα) http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/nea/index.html
- Τα κείμενα από τον ημερήσιο και εβδομαδιαίο τύπο http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/guides/internet/greek/page_000.htm (Πύλη για την ελληνική γλώσσα)
- Γραφείο διασύνδεσης σπουδών και σταδιοδρομίας ΑΠΘ <https://www.auth.gr/directorate/department/43>
- Γραφείο διασύνδεσης σπουδών και σταδιοδρομίας ΕΚΠΑ <http://career-office.uoa.gr/>
- Ο επίσημος δικτυακός τόπος του Europass <https://europass.cedefop.europa.eu/el/documents/curriculum-vitae>
- Φωτόδεντρο: Ιστοσελίδα για θέματα σχετικά με τον ρατσισμό, τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις <http://photodentro.edu.gr/lor/r/8521/7025?locale=el>
- Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων <http://www.isotita.gr/>

- Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την ισότητα των Φύλων <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Ac10938>
- Ίδρυμα Βουλής, Εκπαιδευτικό υλικό (ρατσισμός, γυναίκες και εργασίας κ.ά.) <http://foundation.parliament.gr/central.aspx?slid=110I444I1140I646I453616>
- Εκπαιδευτικό υλικό Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες <https://www.unhcr.gr/ekpaideysi/ekpaideytiko-yliko.html>
- Σύνταγμα της Ελλάδος – Άρθρο 22 για την προστασία της εργασίας, Άρθρο 22 <http://www.hellenicparliament.gr/Vouli-ton-Ellinon/To-Politevma/Syntagma/article-22/>
- Οικουμενική Διακήρυξη για τα ανθρώπινα δικαιώματα http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf
- Επεισόδιο 008: Μαθήματα – παθήματα Ψηφιακό αρχείο ΕΡΤ <http://archive.ert.gr/33473/> (ακουστικό υλικό)
- Σχολικά έντυπα – Συνήγορος του παιδιού <http://www.0-18.gr/gia-paidia/scholika-entypa>

**ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Α΄ Γενικού Λυκείου, Α΄ Τεύχος, ΙΤΥΕ
“ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», 2014, Βιβλίο Μαθητή

**ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Α΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Σύμφωνα με το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών για την Α΄ Λυκείου, ως γενικός σκοπός της διδασκαλίας για το μάθημα της Λογοτεχνίας ορίζεται “η κριτική αγωγή στο σύγχρονο πολιτισμό”. Το μάθημα είναι κειμενοκεντρικό και μαθητοκεντρικό. Λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών, ο/η εκπαιδευτικός ακολουθεί ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες που ευνοούν τον δημιουργικό διάλογο και συμβάλλουν στην ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων.

Από τις τρεις διδακτικές ενότητες που προβλέπονται στο Πρόγραμμα Σπουδών (“Τα φύλα στη λογοτεχνία”, “Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση”, “Θέατρο”), διδάσκονται οι δύο, κατ’ επιλογήν του/της εκπαιδευτικού. Σκόπιμο κρίνεται να προηγηθεί συζήτηση στην τάξη και να ληφθούν υπόψη η γνώμη και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών. Υπενθυμίζεται ότι κατά τη διδασκαλία κάθε ενότητας ακολουθούνται τρεις φάσεις, καθεμία από τις οποίες έχει ιδιαίτερη στοχοθεσία: *Πριν από την ανάγνωση, Κυρίως ανάγνωση, Μετά την ανάγνωση.*

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας κάθε ενότητας, ο/η εκπαιδευτικός δημιουργεί συγκεκριμένα σχέδια εργασίας, λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες και επιθυμίες των μαθητών/τριών, καθώς και τον διαθέσιμο διδακτικό χρόνο. Κατά την επεξεργασία κάθε ενότητας, θεωρείται απαραίτητο να συμπεριλαμβάνονται κείμενα τόσο από τη νεότερη και σύγχρονη όσο και από την παλαιότερη λογοτεχνία. Τα αναγκαία γραμματολογικά στοιχεία διερευνώνται σταδιακά κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας των λογοτεχνικών κειμένων, σε συνάρτηση προς αυτά και δεν αποτελούν αντικείμενο αποστήθισης. Εάν ο/η εκπαιδευτικός επιλέξει τις ενότητες «Τα φύλα στη λογοτεχνία» και “Θέατρο”, καλό είναι να φροντίσει να συμπεριλάβει στη διδασκαλία όχι μόνο πεζά αλλά και ποιητικά κείμενα. Οι ενότητες αυτές θα μπορούσαν να διδαχθούν και συνδυαστικά.

Η ενθάρρυνση των μαθητών/τριών να προτείνουν κείμενα προς συζήτηση και παρουσίαση στην τάξη μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για τη λογοτεχνία. Τον ίδιο στόχο υπηρετούν, επίσης, ποικίλες πρακτικές φιλιαναγνωσίας.

Ως διδακτικό εγχειρίδιο θα χρησιμοποιηθεί το Ανθολόγιο Κειμένων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου με συστηματική συνανάγνωση και διδακτική αξιοποίηση κειμένων από τα άλλα δύο ανθολόγια της Β΄ και Γ΄ τάξης του Λυκείου. Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν, επίσης, να αξιοποιηθούν, κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης, λογοτεχνικά κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές.

**ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Το μάθημα της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας ως μάθημα Γενικής Παιδείας διδάσκεται δύο (2) ώρες την εβδομάδα καθ’ όλη τη διάρκεια του έτους με ελεύθερη επιλογή κειμένων από τον/την εκπαιδευτικό. Το δίωρο αυτό, εφόσον ο διδάσκων/η διδάσκουσα το επιθυμεί και καταστεί δυνατό στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος, είναι συνεχόμενο. Σύμφωνα με

το ισχύον Αναλυτικό Πρόγραμμα, το μάθημα είναι κειμενοκεντρικό. Λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών, ο/η εκπαιδευτικός έχει τη δυνατότητα να ακολουθήσει ομαδοσυνεργατικές διαδικασίες που ευνοούν τον δημιουργικό διάλογο και συμβάλλουν στην ανάπτυξη αναγνωστικών δεξιοτήτων.

Ως διδακτικό εγχειρίδιο θα χρησιμοποιηθεί το Ανθολόγιο Κειμένων της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Α΄ Λυκείου. Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν επίσης να αξιοποιηθούν, κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης, λογοτεχνικά κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή / και ηλεκτρονικές.

Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους θα διδαχθούν τουλάχιστον δέκα (10) κείμενα, ποιητικά και πεζά, από διάφορες ενότητες του σχολικού εγχειριδίου. Οι Εισαγωγές και τα επιμέρους Εισαγωγικά Σημειώματα αξιοποιούνται σταδιακά για την κατανόηση των λογοτεχνικών κειμένων και σε καμία περίπτωση δεν αποστηθίζονται. Η σχετική ερώτηση στις διαδικασίες αξιολόγησης αφορά την επιβεβαίωση, διάψευση ή σχολιασμό κρίσης που δίδεται στους μαθητές.

Η επιλογή της διδακτέας ύλης γίνεται με συνεργασία των εκπαιδευτικών της σχολικής μονάδας και λαμβάνει υπόψη την ανάγκη ενότητας διδασκαλίας και αξιολόγησης.

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β΄ Γενικού Λυκείου, Β΄ τεύχος, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», 2014, Βιβλίο Μαθητή

ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ Β΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Το μάθημα της Νέας Ελληνικής Λογοτεχνίας ως μάθημα Γενικής Παιδείας διδάσκεται δύο (2) ώρες την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους με ελεύθερη επιλογή κειμένων από τον/την εκπαιδευτικό από τα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Β΄ Λυκείου. Μέσα από τα λογοτεχνικά κείμενα οι μαθητές/τριες καλούνται να συνειδητοποιήσουν τη σχέση της λογοτεχνίας με την ανθρώπινη εμπειρία και να αναγνωρίσουν την αξία της λογοτεχνίας ως μέσου διαμόρφωσης της πολιτισμικής και κοινωνικής μνήμης. Η καλλιέργεια μίας ποικιλίας αναγνωστικών και κοινωνικών δεξιοτήτων στο πλαίσιο της μαθητικής ανάγνωσης (ανάγνωση, ακρόαση, κριτική, συγκριτική εξέταση κειμένων, κ.λπ.) και η μετατροπή της σχολικής τάξης σε ομάδα αναγνωστών/στριών αποτελούν βασικούς σκοπούς της ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων στη σχολική τάξη και αποβλέπουν στην ενίσχυση της φιλαναγνωσίας. Ως εκ τούτου, το μάθημα της Λογοτεχνίας και στη Β΄ Λυκείου δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα σύνολο κειμένων που διδάσκονται κατά παράταξη, χωρίς να συνομιλούν μεταξύ τους, αλλά να εκλαμβάνεται ως ένα μάθημα μαθητοκεντρικό και κειμενοκεντρικό, που επιτρέπει στη σχολική τάξη να κατανοεί και να συνομιλεί για την πολλαπλότητα των τρόπων της λογοτεχνικής αναπαράστασης θεμάτων που τροφοδοτούν συνεχώς την ελληνική και παγκόσμια λογοτεχνία. Η διερεύνηση της ιστορικότητας των κειμένων (ιστορικότητα του συγγραφέα, του κειμένου, των αναγνωστών) ενισχύει την ερμηνευτική και κριτική στάση των μαθητών/τριών απέναντι στα κείμενα.

Στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς διδάσκονται από το διδακτικό εγχειρίδιο τουλάχιστον δέκα (10) κείμενα (ποιήματα, διηγήματα, αποσπάσματα εκτενέστερων λογοτεχνικών κειμένων) για τα Ημερήσια Γενικά Λύκεια και τουλάχιστον οκτώ (8) για τα Εσπερινά. Κατά την επιλογή των κειμένων θεωρείται απαραίτητο να συμπεριλαμβάνονται κείμενα τόσο από τη νεότερη και σύγχρονη όσο και από την παλαιότερη λογοτεχνία. Ως μαθησιακοί και διδακτικοί πόροι μπορούν, επίσης, να αξιοποιηθούν, κατά την κρίση του/της εκπαιδευτικού και σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης, λογοτεχνικά κείμενα από έγκριτες πηγές, έντυπες ή

/ και ηλεκτρονικές. Τα αναγκαία γραμματολογικά στοιχεία διερευνώνται σταδιακά, σε συνάρτηση προς τα κείμενα και δεν αποτελούν αντικείμενο αποστήθισης, αλλά βοηθητικό υλικό που επιτρέπει την ανάδειξη της ιστορικότητας που διαπερνά και καθορίζει ολόκληρη τη λογοτεχνία ως θεσμό, με όλες τις ενδολογοτεχνικές και εξωλογοτεχνικές συναρτήσεις του. Για την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση του διδακτικού χρόνου, το μάθημα προτείνεται να γίνεται σε συνεχόμενο δώρο, εφόσον ο διδάσκων/η διδάσκουσα το επιθυμεί και καταστεί δυνατό στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος. Προβλέπονται οπωσδήποτε διδακτικές ώρες για την παραγωγή λόγου των μαθητών/τριών στη σχολική τάξη και ώρες για την παρουσίαση ατομικών ή/και ομαδικών εργασιών (βλ. πίνακα ενδεικτικής διαχείρισης διδακτικού χρόνου). Η βιβλιοπαρουσίαση και βιβλιοκριτική αξιοποιούνται στο μάθημα της Λογοτεχνίας.

Για τη μεθόδευση της εργασίας σημειώνεται πως η συνεξέταση κειμένων θεωρείται χρήσιμη τόσο κατά την παραδοσιακή συν-διδασκαλία του γνωστού και του αντίστοιχου «παράλληλου» κειμένου, όσο και κατά την περίπτωση που ο διδάσκων/η διδάσκουσα επιλέγει την συνεξέταση περισσότερων κειμένων (βλ. παρακάτω σχετική επισήμανση). Τα συν-εξεταζόμενα κείμενα δε συνυπολογίζονται στον αριθμό των δέκα (10) κειμένων για τα ημερήσια λύκεια και των οκτώ (08) για τα εσπερινά.

Παράδειγμα ενδεικτικής διαχείρισης διδακτικού χρόνου

Λογοτεχνικό/ά κείμενο/α	Μεθόδευση εργασίας	Διδακτικός χρόνος
Διδασκαλία λογοτεχνικού κειμένου Προτείνεται η διδασκαλία τουλάχιστον δέκα (10) λογοτεχνικών κειμένων από το σχολικό εγχειρίδιο για τα Ημερήσια Γενικά Λύκεια και τουλάχιστον οκτώ (8) για τα Εσπερινά (στον αριθμό αυτό δε συνυπολογίζονται τα συν-εξεταζόμενα κείμενα)	-Ανάγνωση κειμένου, -κατανόηση, ερμηνεία κειμένου Με τη διδασκαλία και συνεξέταση κειμένου/ων επιδιώκεται: - να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές/τριες την πολυσύνθετη αλληλεπίδραση των κειμένων με το ιστορικό πλαίσιο (γενική ιστορία, ιστορία των ιδεών, λογοτεχνικά ρεύματα), -να συνεξετάσουν τα λογοτεχνικά κείμενα μίας ή άλλων εποχών για να διαπιστώσουν και να ερμηνεύσουν τη διαφορετική πραγμάτευση του ίδιου θέματος στον χώρο και στον χρόνο. - Παράλληλα επιδιώκεται η αναγνώριση των αφηγηματικών τεχνικών που αξιοποιούνται αλλά και η διερεύνηση των δυνατοτήτων της γλώσσας ως μέσου προσωπικής και καλλιτεχνικής έκφρασης. - Η βίωση της λογοτεχνίας ως πηγής συναισθημάτων, εμπειριών και διανοητικών ερεθισμάτων αποτελεί επιθυμητό ζητούμενο.	Ενδεικτικός χρόνος για κάθε κείμενο 3 ή 4 ώρες
Ατομικές και ομαδικές εργασίες στη σχολική τάξη	- Δίνονται σύντομες ατομικές ή/και ομαδικές εργασίες για δημιουργούς, ρεύματα, κείμενο ή κείμενα. - Οι εργασίες στοχεύουν στην κάλυψη	Ενδεικτικά

	των παραπάνω στόχων, αλλά και στην παραγωγή προσωπικού λόγου των μαθητών/τριών για τα κείμενα (Ενδεικτικά: παρουσίαση σελίδας ημερολογίου ενός ήρωα, μεταφορά αφηγηματικού κειμένου σε θεατρική σκηνή, συνέχιση μίας σκηνής, αλλαγή τέλους στην ιστορία). Οι εργασίες αυτές αναδεικνύουν τη δημιουργική και κριτική σχέση που αναπτύσσουν οι μαθητές/τριες με τα κείμενα. - Οι μαθητές/τριες ασκούνται στην βιβλιοπαρουσίαση και βιβλιοκριτική, διαβάζοντας ή/και παράγοντας αντίστοιχα κείμενα, προκειμένου να σχολιάζουν και να επεξεργάζονται διαφορετικές ή/και συμπληρωματικές απόψεις που διατυπώνονται για το ίδιο έργο.	μπορούν να διατεθούν οκτώ (08) ώρες για ατομική ή/και ομαδική εργασία στην τάξη.
Παρουσίαση ατομικών ή/και ομαδικών εργασιών	- Κατά την παρουσίαση εργασιών οι μαθητές/τριες κρατούν σημειώσεις π.χ. για το θέμα, τους ήρωες, το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο των παρουσιαζόμενων κειμένων. - Η παρακολούθηση του προσχεδιασμένου προφορικού λόγου των συμμαθητών/τριών συνιστά κομβική δεξιότητα που πρέπει να καλλιεργείται συστηματικά ως στόχος και του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας. -Η ανάθεση συνθετικής ή/και ατομικής εργασίας για ένα ευρύτερο θέμα (παρουσίαση του έργου ενός δημιουργού που εξετάστηκε στο μάθημα, βιβλιοπαρουσίαση και κριτική ολόκληρου λογοτεχνικού έργου ή λογοτεχνικής κριτικής) μπορούν να ενταχθούν στο μάθημα και να αξιοποιηθούν στο πλαίσιο της δημιουργικής εργασίας.	Ενδεικτικός χρόνος οκτώ (08) διδακτικές ώρες

Επισήμανση σχετικά με τη συνεξέταση περισσότερων κειμένων: Τα *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* της Β΄ Λυκείου περιλαμβάνουν ηθογραφικά διηγήματα και κοινωνικά μυθιστορήματα από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα έως και τη γενιά του '30 . Πρόκειται για την περίοδο κατά την οποία αναπτύχθηκε ο ρεαλισμός στη νεοελληνική λογοτεχνία στις διάφορες μορφές του. Συνεπώς, η συνεξέταση κειμένων κάτω από τη θεματική «Κοινωνικές αναπαραστάσεις στη ρεαλιστική νεοελληνική πεζογραφία» ή «Από το ηθογραφικό διήγημα στο κοινωνικό μυθιστόρημα» θα επιτρέψει στους μαθητές/τριες να κατανοήσουν καλύτερα την εξέλιξη ενός θέματος, που στην περίπτωση αυτή είναι η αναπαραστάση της κοινωνίας στη λογοτεχνία, με τη βοήθεια των βασικών εννοιών ρεαλισμού και νατουραλισμού. Για τη

σκοποθεσία, δεξιότητες, περιεχόμενο και μεθόδευση της προτεινόμενης εργασίας, καθώς και ανάλογα διδακτικά παραδείγματα βλ. στο Νέα Παιδεία 145,28-9-2012. Αφιέρωμα: *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην Εκπαίδευση* σσ.22-28. www.neapaidia_glossa.gr/145.htm

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

- <http://www.ekebi.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=299>
- <http://www.greek-language.gr/greekLang/literature/guides/net/greek/index.html>
- http://www.lit.auth.gr/sites/default/files/links_neoellinistes.pdf
- <http://www.snhell.gr/>

**ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ: ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ/ΜΑΘΗΜΑ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ & ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

Αρχές Φιλοσοφίας των Στ. Βιρβιδάκη, Β. Καρασμάνη, Χ. Τουρνά, ΙΤΥΕ Διόφαντος 2016

Είναι γεγονός ότι η θεματική προσέγγιση των φιλοσοφικών ζητημάτων που επιδιώκει το συγκεκριμένο βιβλίο με τη διατύπωση ανοιχτών ερωτημάτων, ενώ επιτρέπει την δημιουργική προσέγγιση της φιλοσοφίας πέρα από καθιερωμένη παράθεση και κατ' επέκταση απομνημόνευση φιλοσοφικών θεωριών, δεν έχει λειτουργήσει με επιτυχία σε όλες τις περιπτώσεις. Ταυτόχρονα, αν και η ένταξη του μαθήματος στο ωρολόγιο πρόγραμμα των μαθημάτων Γενικής Παιδείας ήταν γεγονός πολύ θετικό, η έκταση της ισχύουσας διδακτέας ύλης λειτουργεί συχνά ως τροχοπέδη για το μάθημα. Παράλληλα, έχουν διαπιστωθεί σε μερικές περιπτώσεις είτε αλληλοεπικαλύψεις μεταξύ των ενοτήτων είτε πυκνογραμμένες αναφορές (π.χ. στα κεφάλαια της Γνωσιολογίας και της Μεταφυσικής) εξειδικευμένες τόσο για τους/τις εκπαιδευτικούς, που δεν έχουν όλοι κατ' ανάγκη την απαιτούμενη φιλοσοφική προπαιδεία, όσο και για τους/τις μαθητές/τριες.

Η επιχειρούμενη αναδιάρθρωση προσπαθεί να δημιουργήσει ένα πιο ελεύθερο πλαίσιο διδακτικής πράξης στοχεύοντας σε πιο δημιουργική αξιοποίηση του σχολικού βιβλίου ως υλικού αναφοράς, ως εγχειριδίου/οδηγού φιλοσοφικής σκέψης που θα συμβάλει στην οργάνωση της φιλοσοφικής προσέγγισης μέσα στη σχολική αίθουσα γύρω από κεντρικά φιλοσοφικά ερωτήματα χωρίς όμως να αποτελεί το ίδιο αυτοσκοπό και υλικό για απομνημόνευση. Έτσι, ο/η εκπαιδευτικός απελευθερώνεται αξιοποιώντας στη διδακτική πράξη φιλοσοφικά αποσπάσματα, εικαστικό υλικό αλλά και άλλους πόρους (π.χ. ψηφιακούς) όπου και όποτε κρίνει αναγκαίους.

Είναι σημαντικό, τέλος, να αναφέρουμε και το εξής: η Φιλοσοφία, με την πολυσιχιδή ερωτηματοθεσία της και την αστείρευτη ενασχόλησή της με τον ανθρώπινο βίο σε όλες τις εκδοχές του, μπορεί να αποτελέσει για τους εφήβους το πλαίσιο μιας ασφαλούς περιήγησης, την πηγή άντλησης απαντητικών και ως εκ τούτου υποστηρικτικών δεδομένων κατανόησης του κόσμου, των άλλων και του ίδιου του εαυτού τους. Αυτή η επιδίωξη είναι εξ ορισμού απαιτητική για τον εκπαιδευτικό. Ωστόσο, ελπίζουμε πως η συγκεκριμένη αναδιάρθρωση της ύλης μπορεί να τον διευκολύνει σε αυτόν τον στόχο.

Σημαντικές Επισημάνσεις

Η φιλοσοφία ως ζωντανή πρακτική μπορεί και πρέπει να διδάσκεται με ποικίλες μεθόδους διδασκαλίας χωρίς αυστηρή τυποποίηση και άκαμπτες προεπιλογές. Η παράθεση για παράδειγμα φιλοσοφικών θεωριών με στόχο την απομνημόνευσή τους δεν ενδείκνυται. Άλλωστε, η ίδια η φιλοσοφία και η ιστορία της μάς προσφέρουν ποικίλες μεθόδους του φιλοσοφείν. Για να φανεί αυτή η ποικιλία, απαιτείται:

- η εισαγωγική παρουσίαση των πτυχών του ενός φιλοσοφικού προβλήματος,
- η παρουσίαση των βασικών σημείων από θεωρίες που διατυπώθηκαν για τη λύση του σε συνδυασμό με την επεξεργασία επιλεγμένων χωρίων από κλασικά και σύγχρονα

φιλοσοφικά κείμενα που εμπεριέχονται στο σχολικό βιβλίο, επειδή κεντρικό ρόλο στη διδασκαλία παίζει ο ίδιος ο φιλοσοφικός λόγος,

- η συζήτηση φιλοσοφικών προβλημάτων που μπορούν να εντοπισθούν σε άλλες μορφές λόγου (π.χ. λογοτεχνία) ή γενικότερα ανθρώπινης δημιουργίας (λ.χ. επιστήμη, τεχνολογία, εικαστικές τέχνες, μουσική, κινηματογράφος),
- η διαθεματική/διεπιστημονική προσέγγιση των φιλοσοφικών προβλημάτων.

Οι πρώτες δύο δράσεις είναι αυτονόητες σε κάθε κεφάλαιο του βιβλίου, ενώ οι υπόλοιπες μπορούν να γίνουν εναλλακτικά, ανάλογα με τον προγραμματισμό της διδασκαλίας. Έμφαση πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι συστατικό του φιλοσοφείν από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα είναι το «λόγον διδόναι», νοούμενο ως αναζήτηση έγκυρων επιχειρημάτων για τη δικαιολόγηση των θέσεων που θέλουμε να υποστηρίξουμε, και όχι απλώς η δογματική προβολή αυτών των θέσεων, όσο αξιοπρόσεκτες ή σωστές και να μας φαίνονται. Για αυτό και τα κείμενα στο τέλος της κάθε ενότητας είναι χρήσιμο να αξιοποιούνται, με σκοπό, στο μέτρο του δυνατού, την ανασυγκρότηση, την τεκμηρίωση, ή και την αμφισβήτηση των κυριότερων επιχειρημάτων που αναφέρονται σε κάθε κεφάλαιο (στις περισσότερες ενότητες τα παραθέματα επαρκούν για να αναζητηθούν οι βασικές παράμετροι του κάθε κεφαλαίου).

Πρέπει, επίσης, να τονίσουμε τη σχέση της φιλοσοφίας με πνευματικές ανησυχίες που προκύπτουν από πρακτικές ασχολίες, από τις προσπάθειες γνώσης του κόσμου, ελέγχου της φύσης και ρύθμισης των ανθρώπινων σχέσεων, από την επιστήμη, την πολιτική, την τέχνη, τη λογοτεχνία, τη θρησκεία. Η διαθεματική προσέγγιση που υιοθετείται στο βιβλίο, και η πλούσια εικαστική πλαισίωση με γελοιογραφίες και πίνακες γνωστών ζωγράφων, στηρίζεται στην ευρεία χρήση παραδειγμάτων με αναφορά σε ηθικά και πρακτικά διλήμματα, αλλά σε και κοινές εμπειρίες που μας κάνουν να φιλοσοφήσουμε. Φυσικά, αυτή η διάσταση μπορεί να ενισχυθεί με πρωτοβουλίες του ίδιου του/της εκπαιδευτικού π.χ. με ανάθεση εργασιών είτε στο πλαίσιο της διδακτέας ύλης είτε στο πλαίσιο αξιοποίησης ενοτήτων του σχολικού βιβλίου που ο ίδιος/η ίδια κρίνει ότι θα ενδιέφεραν πιθανόν τους/τις μαθητές/τριες, έστω και αν αυτές δεν εντάσσονται στην προτεινόμενη διδακτέα ύλη.

Σημαντική παράμετρος, τέλος, στη διδακτική του μαθήματος αποτελεί η αξιοποίηση και των Νέων Τεχνολογιών, του κινηματογράφου είτε ως αφόρμησης είτε ως ευκαιρίας για δημιουργικές συνθετικές εργασίες.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Πρώτη Θεματική Ενότητα-Εισαγωγή: Τι είναι η Φιλοσοφία και σε τι χρησιμεύει; (± 7 διδακτικές ώρες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ξεκινώντας από την απορία

Ενότητα πρώτη: Η ιδιαιτερότητα της φιλοσοφικής σκέψης.

Ενότητα δεύτερη: Βασικοί στόχοι της φιλοσοφικής δραστηριότητας.

Ενότητα τρίτη: Κλάδοι της φιλοσοφίας και επιστήμες: 1. Βασικοί κλάδοι της Φιλοσοφίας 3. Φιλοσοφία και επιστήμες

Ενότητα τέταρτη: Φιλοσοφία και κοινωνία: 1. Αμφισβητήσεις της αξίας της φιλοσοφίας 2. Η χρησιμότητα της φιλοσοφίας.

Σημείωση: Είναι καλό από την πρώτη κιόλας θεματική ενότητα να γίνει αντιληπτό στους/στις μαθητές/τριες ότι στόχος του μαθήματος δεν είναι η παθητική απομνημόνευση παραγράφων, σελίδων, κ.λπ. αλλά η κατανόηση των φιλοσοφικών ερωτημάτων και η πειστική πραγμάτευσή τους. Γι' αυτό και η διδακτική προσέγγιση είναι χρήσιμο να εστιάζει στα κύρια σημεία των επιμέρους ενοτήτων, χωρίς έμφαση στις λεπτομέρειες.

Διδακτική πρόταση: Να αξιοποιηθούν οι εικόνες του σχολικού βιβλίου και να επιχειρήσουν οι μαθητές/τριες κατά ομάδες να τις προσεγγίσουν και να τις σχολιάσουν όχι από άποψη τεχνοτροπίας ή καλλιτεχνικού ρεύματος, αλλά αξιοποιώντας τις γνώσεις που αποκόμισαν από τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα ως ερεθίσματα για το τι είναι η φιλοσοφία. Ο σχολιασμός των ομάδων μπορεί να έχει και τον χαρακτήρα παρουσίασης με τις αντίστοιχες εικόνες (από την ψηφιακή έκδοση του σχολικού βιβλίου) μέσα στην τάξη με τη χρήση λογισμικού προβολής ή και βίντεο.

Ενδεικτικές λέξεις κλειδιά γύρω από τις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί η προβληματική της πρώτης θεματικής ενότητας: *αμφισβήτηση της φιλοσοφίας, απορία, γνωσιολογία, ερωτήματα ανοιχτά, θεωρία, κοινωνικός ρόλος φιλοσοφίας, οντολογία, πρακτική φιλοσοφία, πράξη, σοφία, τέχνη του βίου, υπόθεση, χρησιμότητα της φιλοσοφίας*

Δεύτερη Θεματική Ενότητα: Η μεθοδολογία της Φιλοσοφίας – Επιχειρήματα (± 4 διδακτικές ώρες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ξεκινώντας από την απορία

Ενότητα τρίτη: Κλάδοι της φιλοσοφίας και επιστήμες: 2. Επιχειρήματα (έγκυρο, ορθό, παραγωγικό, επαγωγικό επιχειρήμα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Κατανοώντας τα πράγματα

Ενότητα πέμπτη: Αριστοτελική λογική: 1. Έννοιες (**μόνο:** πλάτος – βάθος έννοιας, γένος – είδος έννοιας, ειδοποιός διαφορά) 3. Συλλογισμοί (**μόνο:** ελάσσων όρος, μείζων όρος, μέσος όρος, προκειμένες, συμπέρασμα)

Σημείωση: Είναι προφανές ότι σε αυτήν τη θεματική ενότητα αξιοποιούνται και προγενέστερες γνώσεις των μαθητών/τριών π.χ. από το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας. Επίσης, είναι καλό να κατανοήσουν τους σχετικούς όρους μέσα από παραδείγματα και έξυπνες ασκήσεις, και όχι να τους απομνημονεύσουν. Ενδεχομένως θα ήταν χρήσιμο να γίνει αναφορά και στα λεγόμενα σοφίσματα - λογικές πλάνες (π.χ. *ad hominem* επιχειρήμα, *επιχείρημα ad populum*, η *προσφυγή στην αυθεντία*, «λήψη του ζητούμενου», *εσπευσμένη γενίκευση*) αξιοποιώντας και άλλες πηγές όπως π.χ. το βιβλίο της Νεοελληνικής Γλώσσας της Γ' Λυκείου

Ενδεικτικές λέξεις κλειδιά γύρω από τις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί η προβληματική της δεύτερης θεματικής ενότητας: *εγκυρότητα, επαγωγή, επιχείρημα, λογική, παραγωγή, πεποιθήσεις, πλάνες (λογικές), σοφίσματα, συλλογισμός*

Τρίτη Θεματική Ενότητα: Κατανοώντας την πραγματικότητα: οι απόψεις του Πλάτωνα και του Αριστέλη για την πηγή της γνώσης (± 8 διδακτικές ώρες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Κατανοώντας τα πράγματα

Ενότητα δεύτερη: Λέξεις, νόημα και καθολικές έννοιες (**μόνο:** ιδέες, δυϊσμός, καθόλου-καθολικές έννοιες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Αναζητώντας τη γνώση

Ενότητα τρίτη: Θεωρίες για την πηγή της γνώσης 1. Ορθολογισμός (**μόνο:** ορισμός, a priori/προεμπειρική γνώση, θεωρία της ανάμνησης (Πλάτων)), 2. Εμπειρισμός (**μόνο:** ορισμός, στοιχειώδεις πεποιθήσεις/ιδέες, πρωταρχική γνώση), επαγωγή (Αριστοτέλης)

Διδακτική πρόταση: Στο πλαίσιο της κατανόησης, ειδικότερα, της δυϊστικής θεωρίας του Πλάτωνα θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ο μύθος του Σπηλαίου (βλ. ΠΛ Πολ 514a–521b: Η αλληγορία του σπηλαίου

<http://www.greek->

[language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/content.html?m=1&t=531](http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/content.html?m=1&t=531))

είτε ως αφόρμηση είτε ως ευκαιρία για εργασίες και συζήτηση. Επιπλέον, μπορούν να αξιοποιηθούν κινηματογραφικές ταινίες (*The Matrix I*, *Truman Show*) που πραγματεύονται ανάλογα θέματα. Θα ήταν, τέλος, πολύ δημιουργικό αν η πλατωνική θεωρία περί πραγματικότητας και γνώσης συνδεόταν με απλές μαθηματικές έννοιες από τον χώρο της γεωμετρίας με τη βοήθεια συναδέλφων μαθηματικών στο πλαίσιο μίας διεπιστημονικής προσέγγισης.

Ενδεικτικές λέξεις κλειδιά γύρω από τις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί η προβληματική της τρίτης θεματικής ενότητας: *αισθήσεις, ανάμνηση, a priori γνώση, γνώση, γνωσιολογία, δυϊσμός, εμπειρισμός, επαγωγή, ιδέες, καθολικές έννοιες, καθόλου, νους, οντολογία, ορθολογισμός, παραγωγή, ψυχή*

Τέταρτη θεματική ενότητα: Ηθική φιλοσοφία: πώς πρέπει να ζούμε; Αξίζει να είναι ηθικός κανείς σήμερα;
(± 14 διδακτικές ώρες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: Αξιολογώντας την πράξη

Ενότητα πρώτη: Αναζήτηση κριτηρίου ηθικής ορθότητας (ωφελμιστική ηθική, καντιανή ηθική, αρετολογική ηθική-Αριστοτέλης).

Ενότητα δεύτερη: Απορίες και ενστάσεις για τη δυνατότητα ηθικής σκέψης και πράξης.

Ενότητα τρίτη: Η δικαιολόγηση της ηθικής στάσης ζωής.

Ενότητα τέταρτη: Πρακτικές εφαρμογές του ηθικού προβληματισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: Μιλώντας για τον πολιτισμό

Ενότητα τέταρτη: Άνθρωπος και φυσικό περιβάλλον 2. Ανθρώπινες αξίες και περιβάλλον (περιβαλλοντική ηθική)

Διδακτικές προτάσεις:

1. Οι βασικές απορίες και ενστάσεις για τη δυνατότητα ηθικής σκέψης και πράξης, αλλά και η δικαιολόγηση της ηθικής στάσης ζωής μπορούν να αναδειχθούν μέσα από την ανάγνωση και επεξεργασία σχετικών παραθεμάτων του σχολικού βιβλίου.
2. Η ανάπτυξη λόγου και αντιλόγου (ρητορικός αγώνας) μέσα στην τάξη γύρω από ζητήματα ηθικής θα ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και επωφελής για τους/τις

μαθητές/τριες.

3. Η ανάθεση εργασιών σε συγκεκριμένες πρακτικές εφαρμογές ηθικού προβληματισμού (π.χ. κλωνοποίηση, ευθανασία, θανατική ποινή) με αξιοποίηση γνώσεων και φιλοσοφικών παραθεμάτων μπορεί να λειτουργήσει θετικά προς την κατεύθυνση της διαθεματικότητας και διεπιστημονικότητας.
4. Η αξιοποίηση κινηματογραφικών ταινιών (*Η θάλασσα μέσα μου*, *Dead man walking*, *Match point*) για αφόρμηση ηθικού προβληματισμού.
5. Η δημιουργία σεναρίων ηθικού διλήμματος (φύλλα εργασίας κατά ομάδες) όπου κάθε ομάδα πρέπει να πάρει μια απόφαση και να δικαιολογήσει τη θέση της αναλύοντας ποιες αξίες αναδύονται από την επιλογή της απόφασης.

Ενδεικτικές λέξεις κλειδιά γύρω από τις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί η προβληματική της τέταρτης θεματικής ενότητας: *αγαθό, αλτρουισμός, αξιολογία, αρετή, αρετολογική ηθική, αυτονομία, βιοηθική, ελευθερία της βούλησης, ελευθερία της επιλογής, επιθυμία, ευδαιμονία, εφαρμοσμένη ηθική, ηθική, ηθική και επιστήμη, ηθική και κοινωνία, ηθική πράξη, ηθική του καθήκοντος, ηθικός εγωισμός, ηθικός σχετικισμός, ηθικός υποκειμενισμός, καντιανή ηθική, κατηγορική προσταγή, μεσότητα, μεταηθική, ορθή πράξη, περιβαλλοντική ηθική, φυσιοκρατική πλάνη, ωφελιμισμός*

Πέμπτη θεματική ενότητα: Πολιτική Φιλοσοφία: πώς πρέπει να οργανώσουμε τις κοινωνίες μας
(± 9 διδακτικές ώρες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ορίζοντας το δίκαιο

Ενότητα πρώτη: Μορφές πολιτικής οργάνωσης των ανθρώπινων κοινωνιών.

Ενότητα δεύτερη: Κοινωνικό συμβόλαιο και δημοκρατικές πολιτείες.

Ενότητα τρίτη: Δημοκρατικές αξίες στη θεωρία και στην πράξη

Διδακτικές προτάσεις:

1. Κατασκευή εννοιολογικού χάρτη με βάση το ερώτημα: *Πώς πρέπει να οργανώνουμε τις κοινωνίες μας, και πιο συγκεκριμένα, για τον χαρακτήρα του δημοκρατικού πολιτεύματος;*
2. Συζήτηση στην τάξη σχετικά με την έννοια της ελευθερίας και τα όρια της.
3. Ερευνητική εργασία για την έννοια του **κοινωνικού συμβολαίου** (Χομπς, Λοκ, Ρουσό – *Είναι το κοινωνικό συμβόλαιο ταυτόσημο με το σύνταγμα; Πρέπει και πότε να καταπατάται; Με τι συνέπειες;*). Διαθεματική προσέγγιση με τα μαθήματα της Πολιτικής Παιδείας, αλλά και της Ιστορίας της Β' Λυκείου.
4. Ερευνητική εργασία με αφορμή σχετικές κινηματογραφικές ταινίες (*Το Κύμα*, *Πολίτης Κέιν*).
5. Συλλογή φωτογραφιών με συνθήματα πολιτικού-κοινωνικού περιεχομένου και σχολιασμός τους.

Ενδεικτικές λέξεις κλειδιά γύρω από τις οποίες μπορεί να αναπτυχθεί η προβληματική της πέμπτης θεματικής ενότητας: *άμεση δημοκρατία, αναρχία, ανθρώπινα δικαιώματα, αντιπροσωπευτική δημοκρατία, απολυταρχία, ατομικισμός, βία, δημοκρατία, δικαιοσύνη,*

δικαιώματα, δικτατορία του προλεταριάτου, εθνικοσοσιαλισμός, ελευθερία πολιτική, εξουσία, επανάσταση, ιδανική πολιτεία, ισότητα, καπιταλισμός, κοινωνία των πολιτών, κοινή βούληση, κοινωνικές διακρίσεις, κοινωνικό συμβόλαιο, κοινωνικός φιλελευθερισμός, κομμουνισμός, κράτος λαϊκισμός, μαρξισμός, νόμος, ολοκληρωτισμός, ουτοπία, παγκοσμιοποίηση, πολιτική πολιτική υποχρέωση, πολιτική φιλοσοφία, σοσιαλισμός, φασισμός, φιλελεύθερη δημοκρατία, φιλελευθερισμός, φυλετικές διακρίσεις

Έκτη θεματική ενότητα: Αισθητική: Τι είναι ωραίο; Τι είναι τέχνη;
(± 4 διδακτικές ώρες)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: Θαυμάζοντας το ωραίο

Ενότητα δεύτερη: Βασικές αντιλήψεις για την τέχνη.

Διδακτικές προτάσεις:

1. Συζήτηση μέσα στην τάξη σχετικά με το ωραίο και το άσχημο με αφορμή φωτογραφίες (τοπίων, μνημείων, προσώπων, καταστάσεων) που θα έχουν «τραβήξει» οι μαθητές/τριες.
2. Σχολιασμός έργων τέχνης από διάφορα καλλιτεχνικά ρεύματα με εφαρμογή των βασικών φιλοσοφικών αντιλήψεων για την τέχνη.
3. Διαθεματική προσέγγιση με το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας όπου εντάσσεται επίσης η θεματική της τέχνης, αλλά και της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας όπου οι μαθητές/τριες διδάσκονται μία σειρά από καλλιτεχνικά ρεύματα (συμβολισμός, υπερρεαλισμός).

Ενδεικτικές λέξεις κλειδιά γύρω από της οποίες μπορεί να αναπτυχθεί η προβληματική της έκτης θεματικής ενότητας: *αισθητική, αισθητική και πολιτική, αναπαράσταση, αξιολόγηση καλλιτεχνικών έργων, γούστο, έκφραση (τέχνη ως...), ελευθερία της τέχνης, ερμηνεία καλλιτεχνικών έργων, λογοκρισία, μίμηση (τέχνη ως...), σύμβολο (τέχνη ως...), τέχνη και μη-τέχνη, ωραίο*

Είναι προφανές ότι η Φιλοσοφία δίνει αφόρμηση για ποικίλους προβληματισμούς σε θέματα που ενδεχομένως υπερβαίνουν τα στενά όρια μίας διδακτέας ύλης. Στο πλαίσιο μίας τέτοιας παραδοχής ενδείκνυται να ενθαρρύνονται οι μαθητές/τριες και προς εργασίες που συνδυάζουν διαφορετικά γνωστικά πεδία: όπως π.χ. η σχέση της Φιλοσοφίας με την Επιστήμη και την Τεχνολογία.

Τέλος, όσον αφορά την αξιολόγηση των μαθητών/τριών, σημειώνονται τα εξής:

Ο τρόπος αξιολόγησης του μαθήματος κρίνεται ικανοποιητικός. Ωστόσο μπορούμε να επισημάνουμε τα εξής: α) Οι ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου να είναι στοχευμένες προς την αξιολόγηση της κρίσης του μαθητή και όχι της απομνημόνευσης λεπτομερειών.   β) Οι ερωτήσεις κατανόησης να μην οδηγούν σε πιστή αναπαραγωγή παραγράφων του

σχολικού βιβλίου, αλλά να είναι και πιο «ανοιχτές».

γ) Οι ερωτήσεις σύνθεσης και κρίσης να μην είναι γενικόλογες, αλλά στοχευμένες με υποερωτήματα και να οδηγούν **προς τη συνδυαστική και κριτική αξιοποίηση** του παραθέματος ή των παραθεμάτων με επαρκή τεκμηρίωση. Επιπλέον, είναι χρήσιμο να αξιοποιούνται και εικόνες, γελοιογραφίες, κ.λπ, ώστε οι μαθητές να ασκούνται και στον φιλοσοφικό σχολιασμό πολυτροπικών κειμένων.

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ:

- ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ, Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
- ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ, Α΄ και Β΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- ✓ **ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ – ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)** των Κ. Διαλησμά – Α. Δρουκόπουλου– Ε. Κουτρομπέλη – Γ. Χρυσάφη, ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016
- ✓ **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου)** του Α.Β. Μουμτζάκη, ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016
- ✓ **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (Γυμνασίου-Λυκείου)** του Μ. Οικονόμου, ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016
- ✓ **ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΓΡΑΦΟΙ: ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ - ΚΕΙΜΕΝΑ ΜΕ ΠΑΡΑΛΛΗΛΕΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ,** <http://ebooks.edu.gr/new/books-pdf.php?course=DSGL-A108>

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (5 ώρες), στην Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου (3 + 2 ώρες αντίστοιχα στην Α΄ και Β΄ Εσπερινού Γενικού Λυκείου), διδάσκονται ιστοριογραφικά κείμενα που προέρχονται από τους συγγραφείς: Ξενοφώντα (Α΄ Τετράμηνο) και Θουκυδίδη (Β΄ Τετράμηνο) [Ξενοφώντα στην Α΄ Εσπερινού Λυκείου, Θουκυδίδη στη Β΄ Εσπερινού Λυκείου], κείμενα κατά βάση αφηγηματικά και υφολογικά, λεξιλογικά και συντακτικά πρόσφορα για το επίπεδο των μαθητών/τριών της Α΄ Ημερησίου Γενικού Λυκείου και Α΄ και Β΄ Εσπερινού Γενικού Λυκείου. Ωστόσο, διαπιστώνονται:

- α) **αδυναμία ολοκλήρωσης της διδακτέας ύλης** με αποτέλεσμα η διδασκαλία των κειμένων από το έργο του Θουκυδίδη (Γ΄ 70-83) να υποβαθμίζεται και οι μαθητές/τριες να μην έχουν την ευκαιρία να κατανοήσουν την αξία της θουκυδίδειας σκέψης,
- β) **έμφαση στη γλωσσική επεξεργασία των κειμένων** κατά τη διδασκαλία, αποσπασματική προσέγγιση των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας, αποσύνδεσή τους από τα συμφραζόμενα,
- γ) **μηχανιστική αναπαραγωγή** της μετάφρασης και των «Εισαγωγών» και
- δ) **περιορισμένες ευκαιρίες για δημιουργική αξιοποίηση** των κειμένων, αναπλαισίωση της γνώσης και ενίσχυση του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών.

Σημαντικές Επισημάνσεις

- I. Αναίρεση του διαχωρισμού ανάμεσα στη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας (κείμενα Ξενοφώντα, Θουκυδίδη/ 3 ώρες) και στη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας (Εγχειρίδιο Γλωσσικής Διδασκαλίας/ 2 ώρες).

- II. Ενοποίηση της διδασκαλίας Α.Ε. Γραμματείας και Α.Ε. Γλώσσας με στοχευμένες διδακτικές παρεμβάσεις που θα διαμορφώσει ελεύθερα ο/η εκπαιδευτικός, ανάλογα με το γνωστικό επίπεδο των μαθητών/τριών του, ξεκινώντας από το ίδιο το κείμενο στο πλαίσιο της δομολειτουργικής προσέγγισης της γλώσσας.
- III. Πρακτική άσκηση των μαθητών/τριών στη *σχηματική απόδοση* –μέσω διαγραμμάτων και κατά κώλα μεταγραφής – των συντακτικών σχέσεων που συνδέουν μεταξύ τους τα νοηματικά υποσύνολα της περιόδου, τις φράσεις και τις λέξεις στο πλαίσιο μιας περιόδου αρχαιοελληνικού λόγου.
- IV. Αξιοποίηση των εισαγωγών ως υλικού αναφοράς - εργαλείου αναζήτησης πληροφοριών, στοιχείων, επισημάνσεων στο πλαίσιο της γλωσσικής, ερμηνευτικής, ιστορικής προσέγγισης του κειμένου και **όχι ως εξεταστέας ύλης προς απομνημόνευση.**
- V. Αξιοποίηση σχολικών βιβλίων Γραμματικής, Συντακτικού και Λεξικού (έντυπου ή ψηφιακού) στο πλαίσιο της μεταφραστικής απόπειρας μέσα στην τάξη, αλλά και παράλληλων μεταφράσεων.
- VI. Αξιοποίηση παράλληλων κειμένων – Ενίσχυση της διακειμενικότητας.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στην Α΄ τάξη του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου και στις Α΄ και Β΄ τάξεις του Εσπερινού Γενικού Λυκείου θα χρησιμοποιηθούν:

- ✓ το εγχειρίδιο της Α΄ Λυκείου *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)* των Κ. Διαλησμά, Α. Δρουκόπουλου, Ε. Κουτρομπέλη, Γ. Χρυσάφη.
- ✓ το *Βιβλίο Μαθητή Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι: Κείμενα με παράλληλες μεταφράσεις*: <http://ebooks.edu.gr/new/books-pdf.php?course=DSGL-A108>

Ως βιβλία αναφοράς προτείνονται:

- ✓ η *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* (Γυμνασίου-Λυκείου) του Μ. Οικονόμου,
- ✓ το *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής* (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου) του Α.Β. Μουμτζάκη
- ✓ το *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου) της Π. Μπίλλα,
- ✓ το *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου) των Χ. Συμεωνίδη, Γ. Ξενή κ.ά.

Σύμφωνα με τα Ωρολόγια Προγράμματα της Α΄ Τάξης του Ημερησίου Γενικού Λυκείου και των Α΄, Β΄ τάξεων του Εσπερινού Γενικού Λυκείου προβλέπονται για τη διδασκαλία του μαθήματος:

α) στην Α΄ τάξη του Ημερησίου Γενικού Λυκείου πέντε (5) ώρες εβδομαδιαίως καθ΄ όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους. Θα διατίθενται για τη διδασκαλία των κειμένων του Ξενοφώντα και του Θουκυδίδα (βλ. παρακάτω, Πίνακες) σε συνδυασμό με τις ανάγκες γλωσσικής διδασκαλίας·

β) στην Α΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου δύο (2) ώρες εβδομαδιαίως καθ΄ όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους. Θα διατίθενται για τη διδασκαλία κειμένων του

Ξενοφώντα (βλ. παρακάτω, Πίνακα) σε συνδυασμό με τις ανάγκες γλωσσικής διδασκαλίας·

γ) στη Β΄ τάξη του Εσπερινού Γενικού Λυκείου τρεις (3) ώρες εβδομαδιαίως καθ' όλη τη διάρκεια του διδακτικού έτους. Θα διατίθενται για τη διδασκαλία κειμένων του Θουκυδίδη (βλ. παρακάτω, Πίνακες) σε συνδυασμό με τις ανάγκες γλωσσικής διδασκαλίας.

I. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Α΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Στη διδακτέα ύλη του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας της Α΄ Τάξης του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου περιλαμβάνεται η παρακάτω ύλη από το εγχειρίδιο *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)* των Κ. Διαλησμά, Α. Δρουκόπουλου, Ε. Κουτρομπέλη, Γ. Χρυσάφη:

1. Εισαγωγή (ως υλικό αναφοράς με επισήμανση των κύριων σημείων)

α) Κεφάλαιο Β΄: *Θουκυδίδης Ολόρου Αλιμούσιος* (1. Η ζωή του - 2. Το έργο του. Ενδιαφέροντα και ιδέες - Μέθοδος - Η δομή του έργου. Ο χρόνος της σύνθεσής του - Γλώσσα και ύφος).

β) Κεφάλαιο Γ΄: *Ξενοφών Γρύλλου Ερχιεύς* (1. Η ζωή του - 2. Το έργο του. Ενδιαφέροντα και ιδέες).

2. Κείμενα

α) *Ξενοφών, Ελληνικά, Βιβλίο Β΄* με βασικό θεματικό πυρήνα: **Στρατιωτική υπεροχή και πολιτική κυριαρχία**

ΕΝΟΤΗΤΕΣ
I, 16-32 (από μετάφραση)
II, 1-4
II, 16-23
III, 11-16 (από μετάφραση)
III, 50-56
IV, 1-17 (από μετάφραση)
IV, 18-23
IV, 37-43 περιληπτικά

β) *Θουκυδίδης, Βιβλίο Γ΄* με βασικό θεματικό πυρήνα: **Ισχύς και δίκαιο, η «ηθική» του πολέμου**

ΕΝΟΤΗΤΕΣ
Γ΄, 70 (από μετάφραση)
Γ΄, 71-74
Γ΄, 75 (από μετάφραση)

Γ', 76-78
Γ', 79-80 (από μετάφραση)
Γ', 81
Γ', 82-83 (από μετάφραση)

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στην Α' Τάξη
του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου**

Τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα της Α.Ε. γλώσσας διδάσκονται με βάση το κείμενο που επιτρέπει την κατανόηση της λειτουργικής χρήσης τους. Αυτό σημαίνει ότι η αφόρμηση για την εξέταση ενός γραμματικού και συντακτικού φαινομένου δίνεται από το κείμενο. Το φαινόμενο βρίσκεται στο πραγματικό του περιβάλλον, το κείμενο, και δίνει τη δυνατότητα της κατανόησης του ρόλου και της σημασίας του.

Ειδικότερα, επιδιώκεται στην Α' τάξη του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου η εξοικείωση των μαθητών/τριών με τα φαινόμενα της Γραμματικής και του Συντακτικού, χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, τα οποία είναι απαραίτητα για την καλύτερη και πιο αποτελεσματική γνώση της γλώσσας· στη Β' και Γ' τάξη (Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών) η γλωσσική κατάρτιση των μαθητών/τριών ολοκληρώνεται με τη μελέτη σε βάθος συνθετότερων γραμματικών και συντακτικών φαινομένων.

Ενδεικτικά, προτείνονται τα εξής με τη μορφή επανάληψης:

1. Ουσιαστικά και Επίθετα Α', Β' κλίσης. Δομή πρότασης. Υποκείμενο ρήματος. Υποκείμενο μετοχής.
2. Ρήματα Α' συζυγίας, Ενεργητική φωνή. Αντωνυμίες. Αντικείμενο ρήματος. Ειδικό – τελικό απαρέμφατο.
3. Ρήματα Α' συζυγίας, Μέση φωνή. Παραθετικά (ομαλός σχηματισμός). Είδη μετοχής (με έμφαση στις επιθετικές και τις επιρρηματικές).

Ακολουθούν γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα, που είτε δεν έχουν διδαχθεί οι μαθητές/τριες στο Γυμνάσιο, είτε χρειάζονται εμπέδωση και εμπάθυνση στο Λύκειο (λαμβάνοντας υπόψη το νέο Ω.Π. Γυμνασίου και τον εξορθολογισμό της ύλης για το γυμνάσιο):

Α) Γραμματικά φαινόμενα

1. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (μονόθεμα).
2. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (διπλόθεμα).
3. Υγρόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (διπλόθεμα).
4. Ανώμαλα ουσιαστικά (π.χ. ναῦς, χεῖρ κ.λπ.).
5. Επίθετα Γ' κλίσης (φωνηεντόληκτα, αφωνόληκτα και ενρινόληκτα). Κλίση μετοχών.
6. Ανώμαλα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων.
7. Αντωνυμίες κτητικές.
8. Κλίση συνηρημένων ρημάτων σε –άω, –έω και –όω. Σχηματισμός των άλλων χρόνων.
9. Αόριστος Β'.
10. Παθητικός Μέλλοντα Α' και Παθητικός Αόριστος Α'.
11. Ρήματα υγρόληκτα και ενρινόληκτα. Σχηματισμός Μέλλοντα και Αορίστου. Σχηματισμός Μέλλοντα των σε –ίζω ρημάτων.

12. Σχηματισμός συντελικών χρόνων αφωνόληκτων ρημάτων.

B) Συντακτικά φαινόμενα

1. Κατηγορούμενο. Γενική κατηγορηματική. Επιρρηματικό και προληπτικό κατηγορούμενο.
2. Αντικείμενο άμεσο και έμμεσο. Σύστοιχο αντικείμενο. Κατηγορούμενο του αντικειμένου.
3. Απαρέμφατο έναρθρο και άναρθρο. Απρόσωπη σύνταξη.
4. Μετοχές: κατηγορηματική και επιρρηματική. Συνημμένη και απόλυτη.
5. Β' όρος σύγκρισης.
6. Ομοιόπτωτοι - Ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί.
7. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (εμπρόθετοι, πλάγιες πτώσεις).
8. Παρατακτική-Υποτακτική σύνδεση.
9. Δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις (Είδος, εκφορά, λειτουργία).
10. Δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις (Είδος).
11. Υποθετικοί λόγοι (η διδασκαλία θα περιορισθεί μόνο στον εντοπισμό τους [υπόθεση - απόδοση]).

**II. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Α' ΤΑΞΗΣ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Στη διδακτέα ύλη του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας της Α' Τάξης του Εσπερινού Γενικού Λυκείου περιλαμβάνεται η παρακάτω ύλη από το εγχειρίδιο *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)* των Κ. Διαλησμά, Α. Δρουκόπουλου, Ε. Κουτρομπέλη, Γ. Χρυσάφη:

1. Εισαγωγή (ως υλικό αναφοράς με επισήμανση των κύριων σημείων)

Κεφάλαιο Γ': *Ξενοφών Γρύλλου Ερχιεύς* (1. Η ζωή του - 2. Το έργο του. Ενδιαφέροντα και ιδέες).

2. Κείμενα: Ξενοφών, Ελληνικά, Βιβλίο Β' με βασικό θεματικό πυρήνα: Στρατιωτική υπεροχή και πολιτική κυριαρχία

ΕΝΟΤΗΤΕΣ
I, 16-32 (από μετάφραση)
II, 1-4
II, 16-23
III, 11-16 (από μετάφραση)
III, 50-56
IV, 1-17 (από μετάφραση)

III. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Β΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Στη διδακτέα ύλη του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας της Β΄ Τάξης του Εσπερινού Γενικού Λυκείου περιλαμβάνεται η παρακάτω ύλη από το εγχειρίδιο *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι (Ξενοφών, Θουκυδίδης)* των Κ. Διαλησμά, Α. Δρουκόπουλου, Ε. Κουτρομπέλη, Γ. Χρυσάφη:

1. Εισαγωγή (ως υλικό αναφοράς με επισήμανση των κύριων σημείων)

Κεφάλαιο Β΄: *Θουκυδίδης Ολόρου Αλιμούσιος* (1. Η ζωή του - 2. Το έργο του. Ενδιαφέροντα και ιδέες - Μέθοδος - Η δομή του έργου. Ο χρόνος της σύνθεσής του - Γλώσσα και ύφος).

2. Κείμενα: Θουκυδίδης, Βιβλίο Γ΄ με βασικό θεματικό πυρήνα: Ισχύς και δίκαιο, η «ηθική» του πολέμου

ΕΝΟΤΗΤΕΣ
Γ΄, 70 (από μετάφραση)
Γ΄, 71-74
Γ΄, 75 (από μετάφραση)
Γ΄, 76-78
Γ΄, 79-80 (από μετάφραση)
Γ΄, 81
Γ΄, 82-83 (από μετάφραση)

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας στην Α΄ και Β΄ τάξη Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα της Α.Ε. γλώσσας διδάσκονται με βάση το κείμενο που επιτρέπει την κατανόηση της λειτουργικής χρήσης τους. Αυτό σημαίνει ότι η αφορμή για την εξέταση ενός γραμματικού και συντακτικού φαινομένου δίνεται από το κείμενο. Το φαινόμενο βρίσκεται στο πραγματικό του περιβάλλον, το κείμενο, και δίνει τη δυνατότητα της κατανόησης του ρόλου και της σημασίας του.

Ειδικότερα, επιδιώκεται στην Α΄ και Β΄ τάξη η εξοικείωση των μαθητών/τριών με τα φαινόμενα της γραμματικής και του συντακτικού, χωρίς επέκταση σε λεπτομέρειες, τα οποία είναι απαραίτητα για την καλύτερη και πιο αποτελεσματική γνώση της γλώσσας· στη Γ΄ και Δ΄ τάξη (Ομάδα Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών) η γλωσσική κατάρτιση των μαθητών/τριών ολοκληρώνεται με τη μελέτη σε βάθος συνθετότερων γραμματικών και συντακτικών φαινομένων.

Ενδεικτικά προτείνονται τα εξής με τη μορφή επανάληψης (για την Α΄ τάξη Εσπερινού Λυκείου) :

1. Ουσιαστικά και Επίθετα Α΄, Β΄ κλίσης. Δομή πρότασης. Υποκείμενο ρήματος. Υποκείμενο μετοχής.
2. Ρήματα Α΄ συζυγίας, Ενεργητική φωνή. Αντωνυμίες. Αντικείμενο ρήματος. Ειδικό –

τελικό απαρέμφατο.

3. Ρήματα Α' συζυγίας Μέση φωνή. Παραθετικά (ομαλός σχηματισμός). Είδη μετοχής (με έμφαση στις επιθετικές και τις επιρρηματικές).

Ακολουθούν γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα, που είτε δεν έχουν διδαχθεί οι μαθητές/τριες στο Γυμνάσιο, είτε χρειάζονται εμπέδωση και εμβάθυνση (λαμβάνοντας υπόψη το νέο Ω.Π. Γυμνασίου και τον εξορθολογισμό της ύλης για το γυμνάσιο) στις δύο πρώτες τάξεις του Εσπερινού Λυκείου:

A) Γραμματικά φαινόμενα

1. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (μονόθεμα).
2. Φωνηεντόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (διπλόθεμα).
3. Υγρόληκτα ουσιαστικά Γ' κλίσης (διπλόθεμα).
4. Ανώμαλα ουσιαστικά (π.χ. ναῦς, χεῖρ κ.λπ.).
5. Επίθετα Γ' κλίσης (φωνηεντόληκτα, αφωνόληκτα και ενρινόληκτα). Κλίση μετοχών.
6. Ανώμαλα παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων.
7. Αντωνυμίες κτητικές, αλληλοπαθητικές και αυτοπαθητικές.
8. Κλίση συνηρημένων ρημάτων σε -άω, -έω και -όω. Σχηματισμός των άλλων χρόνων.
9. Αόριστος Β'.
10. Παθητικός Μέλλοντα Α' και Παθητικός Αόριστος Α'.
11. Ρήματα υγρόληκτα και ενρινόληκτα. Σχηματισμός Μέλλοντα και Αορίστου. Σχηματισμός Μέλλοντα των σε -ίζω ρημάτων.
12. Σχηματισμός συντελικών χρόνων αφωνόληκτων ρημάτων.

B) Συντακτικά φαινόμενα

1. Κατηγορούμενο. Γενική κατηγορηματική. Επιρρηματικό και προληπτικό κατηγορούμενο.
2. Αντικείμενο άμεσο και έμμεσο. Σύστοιχο αντικείμενο. Κατηγορούμενο του αντικειμένου.
3. Απαρέμφατο έναρθρο και άναρθρο. Απρόσωπη σύνταξη.
4. Μετοχές: κατηγορηματική και επιρρηματική. Συνημμένη και απόλυτη.
5. Β' όρος σύγκρισης.
6. Ομοιόπτωτοι - Ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί.
7. Επιρρηματικοί προσδιορισμοί (εμπρόθετοι, πλάγιες πτώσεις).
8. Παρατακτική-Υποτακτική σύνδεση.
9. Δευτερεύουσες ονοματικές προτάσεις (Είδος, εκφορά, λειτουργία).
10. Δευτερεύουσες επιρρηματικές προτάσεις (Είδος).
11. Υποθετικοί λόγοι (η διδασκαλία θα περιορισθεί μόνο στον εντοπισμό τους [υπόθεση - απόδοση]).

Οδηγίες Διδασκαλίας

I. Διδασκαλία της εισαγωγής

Η εισαγωγή διδάσκεται πριν από τη διδασκαλία του αντίστοιχου κειμένου, αλλά γίνεται αναφορά σε αυτήν και κατά τη διδασκαλία του, με στόχο την κατανόησή του. Αποτελεί μαζί με το χρονολόγιο (το οποίο δεν είναι μέρος εξεταστέας ύλης), υλικό αναφοράς, όπου μπορεί ο/η μαθητής/τρια να βρει απαντήσεις σε ερωτήματα που τίθενται

κατά τη διδασκαλία συγκεκριμένων κεφαλαίων και, κυρίως, κατά τη γενική θεώρηση των κειμένων. Ο χρόνος που θα διατεθεί για την εισαγωγή δεν πρέπει να υπερβαίνει τις δύο/τρεις (2-3) διδακτικές ώρες. Ο/η εκπαιδευτικός επισημαίνει τα κύρια σημεία δίνοντας έμφαση σε όσα κρίνει ο ίδιος/η ίδια ότι διευκολύνουν τη διδακτική διαδικασία. Οι μαθητές/τριες εξετάζονται στην ύλη της εισαγωγής, εφόσον το επιθυμεί ο/η εκπαιδευτικός, με ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου (τύπου Σ ή Λ, πολλαπλής επιλογής και αντιστοίχισης). Είναι προτιμότερο πάντως οι επιλεγμένες πληροφορίες των εισαγωγών να εντάσσονται σε ερωτήσεις ερμηνευτικού χαρακτήρα σχετικές με το κείμενο.

Διδακτική πρόταση: Οι μαθητές/τριες, με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού, μπορούν να κατασκευάσουν, είτε ατομικά είτε στο πλαίσιο της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου εργασίας, χρησιμοποιώντας ή τα παραδοσιακά μέσα εργασίας ή τις Νέες Τεχνολογίες, έναν χρονικό άξονα ή μία παρουσίαση που θα περιλαμβάνει τα βασικά γεγονότα της Αρχαίας Ιστορίας, το χρονικό διάστημα που έζησε κάθε ιστοριογράφος και τα εξιστορούμενα γεγονότα.

II. Ο ρόλος της μετάφρασης

Η ανάπτυξη της μεταφραστικής ικανότητας των μαθητών/τριών είναι ένας από τους διδακτικούς στόχους του μαθήματος. Παράλληλα με τη γλωσσική εξομάλυνση του κειμένου, ο/η εκπαιδευτικός ζητά από τους/τις μαθητές/τριες να επιχειρήσουν να το μεταφράσουν, με τη δική του βοήθεια, αξιολογώντας έτσι και τη μεταφραστική τους ικανότητα. Ως εναλλακτική διδακτική πρόταση για τη μετάφραση προτείνεται να αξιοποιηθούν και άλλες τεχνικές (όπως είναι η παραβολή γνωστών μεταφράσεων του κειμένου), για να εξοικειωθούν οι μαθητές/τριες με διάφορες μεταφραστικές πρακτικές που θα τους βοηθήσουν να γνωρίσουν καλύτερα και τη νεότερη γλώσσα. Οι νεοελληνικές μεταφράσεις αποτελούν χρήσιμο εργαλείο, στο οποίο μπορεί να προσφεύγει ο/η εκπαιδευτικός, όταν το κρίνει απαραίτητο, για την κατανόηση του Α.Ε. κειμένου. Παρέχονται δύο μεταφράσεις και όχι μία, προκειμένου να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες ότι η μεταφραστική διαδικασία δεν είναι μονοσήμαντη· γι' αυτό εκκινώντας οι μεταφραστές από το ίδιο Α.Ε. κείμενο καταλήγουν σε διαφορετικό αποτέλεσμα, ανάλογα με τις μεταφραστικές επιλογές τους. Κατά συνέπεια, η μετάφραση δεν μπορεί να είναι μια μηχανική διαδικασία απόδοσης δομών της Αρχαίας Ελληνικής με αντίστοιχες της Νέας Ελληνικής, αλλά προϋποθέτει επιλογές. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί, περιστασιακά, να επισημαίνει τέτοιες αποκλίσεις μεταξύ των δύο μεταφράσεων και να υποψιάζει τους μαθητές για τους εναλλακτικούς τρόπους, με τους οποίους μια αρχαιοελληνική γλωσσική δομή μπορεί να αποδοθεί στα Νέα Ελληνικά, ξεκινώντας από τις πιο απλές περιπτώσεις, π.χ. την απόδοση μιας αιτιολογικής μετοχής άλλοτε με αιτιολογική πρόταση και άλλοτε με εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας. Ασφαλώς, η διδακτική αυτή πρακτική δεν μπορεί να έχει συστηματικό χαρακτήρα, ούτε να καλύπτει το σύνολο του κειμένου, αλλά εφαρμόζεται μόνο σε επιλεγμένα από τον εκπαιδευτικό σημεία.

Προπάντων πρέπει να αποθαρρυνθεί με κάθε τρόπο η μηχανιστική απομνημόνευσή της. Η διδασκαλία δεν θα πρέπει να καταλήγει σε μία και μοναδική παγιωμένη μετάφραση του διδασκόμενου κειμένου, την οποία θα απομνημονεύουν οι μαθητές/τριες και βάσει αυτής θα αξιολογούνται.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ:

Για όσες ενότητες προβλέπεται να διδαχθούν από μετάφραση, η διδασκαλία γίνεται σε αντιπαραβολή με το αρχαίο πρωτότυπο κείμενο, προκειμένου οι μαθητές/τριες να αντιλαμβάνονται στοιχεία (π.χ. υφολογικά) που δεν αναδεικνύονται στη μετάφραση. Για τις νέες ενότητες που προστέθηκαν από μετάφραση θα αξιοποιηθεί κατά τη διδασκαλία το Βιβλίο του Μαθητή *Αρχαίοι Έλληνες Ιστοριογράφοι: Κείμενα με παράλληλες μεταφράσεις* (<http://ebooks.edu.gr/new/books-pdf.php?course=DSGL-A108>) ή εναλλακτικά η Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html). Το μεταφρασμένο κείμενο μπορεί να προβάλλεται σε οθόνη, ώστε να παρακολουθούν όλοι/ες οι μαθητές/τριες. Αν δεν υπάρχει στο σχολείο η αναγκαία υλικοτεχνική υποδομή, τότε τα μεταφρασμένα αποσπάσματα μπορεί να διανέμονται φωτοτυπημένα στους/στις μαθητές/τριες από τον/την εκπαιδευτικό. Σε κάθε περίπτωση, τα μεταφρασμένα κείμενα διανέμονται φωτοτυπημένα σε μαθητές/τριες που δεν έχουν δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο.

III. Οδηγίες για την κατανόηση της δομής του κειμένου

Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να αναλύσει το διδασκόμενο κείμενο σε νοηματικές ενότητες, προκειμένου να αναδειχθούν καλύτερα, με την κατά κώλα διάταξη, η κατά παράταξη και καθ' υπόταξη σύνταξη, τα δρώντα πρόσωπα, (υποκείμενα), οι ενέργειές τους, οι διάφορες επιρρηματικές σχέσεις, οι αντιθέσεις, τα διάφορα σχήματα λόγου και να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες τη δομή του αρχαίου λόγου. Αυτό μπορεί να γίνει με τη χρήση του συμβατικού πίνακα ή του ηλεκτρονικού υπολογιστή ή του διαδραστικού πίνακα, όπου υπάρχει.

Σκοπός της κατά κώλα διάταξης είναι να αναδείξει με τη μεγαλύτερη σαφήνεια τη δομή της περιόδου. Στον μακροπερίοδο λόγο των κειμένων της κλασικής εποχής, όπου το κύριο μέρος της περιόδου είναι η κύρια πρόταση, τα δευτερεύοντα μέρη της οι δευτερεύουσες (επιρρηματικές) προτάσεις, ως προϋποθέσεις για την κύρια πρόταση, και τα τριτεύοντα, (επιρρηματικές) μετοχικές φράσεις, ο χωρισμός του συνεχούς κειμένου σε τμήματα ή κώλα (που μπορεί να είναι κύριες ή δευτερεύουσες προτάσεις, μετοχικές φράσεις, μεγάλες απαρεμφατικές εκφράσεις κ.ο.κ.), αναδεικνύει και τα δομικά συστατικά της περιόδου, αλλά και την ιεραρχική τους σχέση. Η πρακτική αυτή βοηθά στην ακριβή κατανόηση των σχέσεων των μερών, στη μετάφραση, και στην παρακολούθηση μακρών περιόδων και των στοιχείων ενός συλλογισμού. Π.χ.:

*Τοιούτων δὲ ὄντων
Θηραμένης εἶπεν ἐν ἐκκλησίᾳ
ὅτι εἰ βούλονται αὐτὸν πέμψαι παρὰ Λύσανδρον,
εἰδὼς ἦξει Λακεδαιμονίους
πότ' ε ρ ο ν ἐξανδραποδίσασθαι τὴν πόλιν β ο υ λ ό μ ε ν ο ι
ἀντέχουσι περὶ τῶν τειχῶν ἢ πίστεως ἔ ν ε κ α.*

IV. Λεξιλογικά

Οι λεξιλογικές διασαφήσεις του σχολικού βιβλίου είναι χρήσιμες για τη λεξιλογική και

γραμματικο-συντακτική προσέγγιση του διδασκόμενου κειμένου, για να καταλάβει ο/η μαθητής/τρια τι και πώς μεταφράζουμε αλλά και γιατί μεταφράζουμε με τον συγκεκριμένο τρόπο τα μικροσύνολα του κειμένου. Ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να προσθέσει εδώ και δικές του παρατηρήσεις-ασκήσεις, για να φέρει στην επιφάνεια λεπτομέρειες της μετάφρασης. Ακόμη, μπορεί να κατευθύνει τους/τις μαθητές/τριες να χρησιμοποιούν ηλεκτρονικό λεξικό http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/lexicon/index.html, να αναζητούν υλικό στο διαδίκτυο ή σε σώματα κειμένων και να γράψουν συνθετικές εργασίες, ατομικά ή ομαδικά, ανάλογα με το επίπεδο της τάξης και τους στόχους διδασκαλίας που έχει θέσει ο ίδιος/η ίδια.

V. Η γραμματική και συντακτική επεξεργασία του κειμένου

Η γραμματική επεξεργασία του κειμένου θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στους γραμματικούς τύπους που δυσκολεύουν τους/τις μαθητές/τριες, ενώ η συντακτική επεξεργασία θα πρέπει να υποτάσσεται στην προσπάθεια κατανόησης του νοήματος του κειμένου. Δεν έχει αξία, επομένως, ο εξαντλητικός συντακτικός χαρακτηρισμός ακόμη και στοιχείων που είναι προφανή στους/στις μαθητές/τριες (π.χ. επιθετικοί προσδιορισμοί). Θα πρέπει ο/η εκπαιδευτικός να επιμένει, κυρίως, στους βασικούς αρμούς της κάθε περιόδου, κατευθύνοντας τους μαθητές με κατάλληλες ερωτήσεις. Για να κατανοηθεί π.χ. η σχέση των δευτερευουσών προτάσεων με την κύρια σε μια περίοδο είναι χρήσιμες ερωτήσεις του τύπου: πότε / γιατί / για ποιο σκοπό κ.λπ. συμβαίνει αυτό που δηλώνεται στην κύρια πρόταση; Σε κάθε περίπτωση στόχος είναι να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες τους λογικούς δεσμούς των στοιχείων της περιόδου και πώς με βάση αυτούς συγκροτείται το νόημα — και όχι ο μηχανικός χαρακτηρισμός των επιμέρους στοιχείων με τη χρήση της τεχνικής ορολογίας του συντακτικού.

VI. Γλωσσική διδασκαλία της Α.Ε. Γλώσσας σε συνδυασμό με το αρχαίο κείμενο

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Καλό είναι η αφορμή να προέρχεται από το αρχαίο κείμενο, η διδασκαλία δηλ. να αφορά γραμματικούς τύπους ή συντακτικά φαινόμενα που οι μαθητές/τριες συνάντησαν στο αρχαίο κείμενο και να στοχεύει στον πληρέστερο φωτισμό τους. Αυτό σημαίνει ότι η αφορμή για την εξέταση ενός γραμματικού και συντακτικού φαινομένου δίνεται από το κείμενο. Το φαινόμενο βρίσκεται στο πραγματικό του περιβάλλον, το κείμενο, και δίνει τη δυνατότητα της κατανόησης του ρόλου και της σημασίας του. Επομένως, είναι αναγκαίο να υπάρχει εκ μέρους του/της εκπαιδευτικού ένας προγραμματισμός επιλέγοντας από κείμενο σε κείμενο τα προς διδασκαλία γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα (βλ. παραπάνω).

Στόχος θα πρέπει να είναι πρωτίστως η κατανόηση της δομής της Αρχαίας Ελληνικής και όχι η απομνημόνευση γραμματικών τύπων και όρων συντακτικής τεχνικής ορολογίας. Εάν σε ορισμένα σχολεία δεν έχει ολοκληρωθεί η γλωσσική διδασκαλία (μορφολογία και σύνταξη) που προβλέπεται για την Γ΄ Γυμνασίου, ο διδάσκων θα πρέπει πρώτα να διδάξει την ύλη που δεν έχουν διδαχθεί οι μαθητές/τριες και στη συνέχεια να προχωρήσει στην καινούρια ύλη. Σημαντική γι' αυτόν τον λόγο είναι η διαγνωστική δοκιμασία στην αρχή του έτους.

Ένας ακόμη σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας στο Λύκειο είναι η ανάπτυξη της μεταφραστικής ικανότητας των μαθητών/τριών και η συνειδητοποίηση της πορείας από τη

μία μορφή γλώσσας στην άλλη. Ακόμη, επιδιώκεται η σύνδεση της Ν.Ε. γλώσσας με την Α.Ε. γλώσσα και μέσω αυτής η αναγωγή στο παρελθόν και η κατανόηση του ρόλου που διαδραμάτισε η γλώσσα στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η διδασκαλία της Α.Ε. γλώσσας εντάσσεται σε ένα πρότυπο που ακολουθεί τη σύνθεση των μερών σε ένα όλο και δεν εστιάζει σε μεμονωμένα φαινόμενα.

Η διδασκαλία της Α.Ε. γλώσσας στηρίζεται στις εξής μεθοδολογικές αρχές:

- στην κειμενοκεντρική και διερευνητική-ανακαλυπτική προσέγγιση·
- στη διαδικασία προσέγγισης του κειμένου, η οποία στηρίζεται στη βασική παιδαγωγική αρχή της αυτενέργειας και της συμμετοχής του/της μαθητή/τριας·
- στη σύνδεση των τύπων και των γραμματικών φαινομένων με τη λειτουργία τους μέσα στα κειμενικά συμφραζόμενα·
- στη συγκριτική προσέγγιση της Α.Ε. με τη Ν.Ε. και τη συνειδητοποίηση της εξέλιξης της γλώσσας·
- στη χρήση ψηφιακών λεξικών και ηλεκτρονικών σωμάτων κειμένων (Ψηφιακό σχολείο), η οποία πρέπει να είναι δημιουργική και ανακαλυπτική, ώστε να καλλιεργούνται ποικίλες δεξιότητες·
- στη χρήση των εγχειριδίων γραμματικής και συντακτικού, ως βιβλίων αναφοράς, ώστε οι μαθητές/τριες να αντιλαμβάνονται πληρέστερα τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα και να είναι σε θέση να καταρτίζουν πίνακες·
- στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο διδασκαλίας, κατά την οποία η ανακάλυψη και η εμπέδωση γίνεται σε ομάδες με φύλλα εργασίας.

VII. Ερμηνεία – Σχολιασμός του κειμένου

Αναφορικά με την ερμηνεία του κειμένου, να δίνεται έμφαση στην ιδεολογική (και μέσω των γλωσσικών επιλογών) τοποθέτηση των ιστορικών, να συνεξετάζεται η γλώσσα και το περιεχόμενο (σχέση σημαίνοντος και σημαινόμενου), να επισημαίνονται οι διαφορές ανάμεσα στην περιγραφική εξιστόρηση του Ξενοφώντα (με αναφορές στο κείμενο) και στην αιτιοκρατική ερμηνευτική ιστορική προσέγγιση του Θουκυδίδη (επίσης με κειμενικές αναφορές). Αξιοποιούνται προς αυτή την κατεύθυνση τα ερμηνευτικά σχόλια, οι χάρτες, οι φωτογραφίες του σχολικού βιβλίου. Είναι σημαντικό οι μαθητές/τριες να μάθουν να σχολιάζουν με τρόπο τεκμηριωμένο, είτε προφορικά, είτε γραπτά, το κείμενο με αναφορές σε αυτό το ίδιο.

VIII. Διακειμενικότητα-Ερευνητικές εργασίες

Με δεδομένο τον εξορθολογισμό της ύλης κρίνεται εφικτό πλέον να ανατίθεται στους/στις μαθητές/τριες η σύνταξη διαθεματικών εργασιών κατά προτίμηση σε ομάδες. Στόχος της δραστηριότητας αυτής είναι οι μαθητές/τριες να ασχοληθούν πιο συστηματικά με σημαντικά θέματα που τους απασχόλησαν κατά την ανάγνωση των κειμένων. Ενδεικτικά αναφέρονται:

1. να διαβάσουν παράλληλα κείμενα, ώστε οι μαθητές/τριες με συγκριτική ανάγνωση να ασκήσουν την κριτική τους σκέψη. Η επιλογή παράλληλων κειμένων, επαφίεται στην κρίση του διδάσκοντος/της διδάσκουσας σύμφωνα με τις ανάγκες του

- μαθήματος και το επίπεδο των μαθητών/τριών του,
2. να συγκεντρώσουν στοιχεία από έντυπες ή ηλεκτρονικές πηγές και να συνθέσουν μια παρουσίαση (π.χ. στρατιωτικές τακτικές της αρχαιότητας), που θα συζητηθεί μέσα στην τάξη,
 3. να αποδώσουν με θεατρικό ή κινηματογραφικό τρόπο γεγονότα (π.χ. τη δίκη του Θηραμένη).

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ:

- **ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ), Β΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**
- **ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ), Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- ✓ **ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΙ *ΑΝΤΙΓΟΝΗ*** των Δ. Δρακόπουλου, Κ. Ναστούλη, Χ. Ρώμα, *ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016*
- ✓ **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου)** του Α.Β. Μουμτζάκη, *ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016*
- ✓ **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (Γυμνασίου-Λυκείου)** του Μ. Οικονόμου, *ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016*

Είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί αναδιάρθρωση και εξορθολογισμός της διδακτέας ύλης για τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας Γενικής Παιδείας στη Β΄ τάξη του Λυκείου, όπως αυτή ορίζεται στο ισχύον Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ.) για τη διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στο Λύκειο, καθώς από την καθημερινή διδακτική πρακτική διαπιστώνεται ότι οι μαθητές/τριες συνήθως δεν εμβραθύνουν στην ουσία του αρχαίου δράματος, δεν κατανοούν τον πολιτικό ρόλο της αρχαίας τραγωδίας, δεν «αναγιγνώσκουν» την τραγωδία κριτικά, ώστε να μπορούν να προβούν σε αντίστοιχες «αναγνώσεις» του σημερινού κοινωνικο-πολιτικού γίγνεσθαι. Παραμένουν, συνήθως, σε μια επιφανειακή ανάγνωση της υπόθεσης- μύθου του έργου εμμένοντας σε μια στείρα απομνημόνευση της μετάφρασης και των γραμματικοσυντακτικών φαινομένων, αποστηθίζοντας παράλληλα ερμηνευτικά σχόλια, αδυνατώντας να ανάγουν τις αξίες του πολιτικού και πολιτισμικού «συγκείμενου» της τραγωδίας στο σήμερα.

Η διάρθρωση της διδακτέας ύλης αποτελεί, μεταξύ άλλων, μία από τις αιτίες του παραπάνω προβλήματος, λειτουργώντας ανασταλτικά για την ουσιαστική προσπέλαση του αρχαίου δράματος, το οποίο συχνά αντιμετωπίζεται στην πράξη κυρίως ως αφορμή διδασκαλίας της αρχαιοελληνικής γλώσσας και όχι ως γέννημα συγκεκριμένων κοινωνικοπολιτικών ζυμώσεων σύμφυτων με τη γέννηση, την εξέλιξη και την εδραίωση της δημοκρατίας. Εξάλλου, η διδακτέα ύλη σπάνια ολοκληρώνεται, με αποτέλεσμα οι μαθητές/τριες να μην συνειδητοποιούν την εξέλιξη, κορύφωση και λύση του δράματος.

Ο προσανατολισμός της διδασκαλίας κυρίως στη Γραμματική και το Συντακτικό απομακρύνει τους μαθητές από τον κριτικό προβληματισμό και τη γόνιμη πρόσληψη των

δομών και των ζυμώσεων του 5^{ου} αι. σε κοινωνικό - πολιτικό - πολιτισμικό επίπεδο, που διαφαίνονται μέσα από την τραγική δράση, μέσω των οποίων αναδεικνύονται θεμελιώδεις πολιτικές και πολιτισμικές αξίες (διάλογος, δημοκρατία, φιλοσοφία, ηθική και δίκαιο, ρητορική και επιχειρηματολογία κ.λπ). Προσφέρονται, έτσι, περιορισμένες ευκαιρίες για δημιουργική αξιοποίηση της τραγωδίας (π.χ. αξιοποίηση παράλληλων κειμένων) και ενίσχυση του ενδιαφέροντος των μαθητών/τριών.

Ο στόχος της προτεινόμενης αναδιάρθρωσης και εξορθολογισμού της διδακτέας ύλης του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας Γενικής Παιδείας στη Β΄ Λυκείου είναι να απελευθερωθεί διδακτικός χρόνος ώστε να ενισχυθεί:

1. *ο γλωσσικός γραμματισμός* (η ικανότητα των μαθητών/τριών να κατανοούν τον δραματικό λόγο με τη βοήθεια των λεξιλογικών σχολίων του σχολικού βιβλίου, η ικανότητά τους στη σύνθεση και εκφορά νεοελληνικού λόγου, είτε μέσω της απόδοσης του αρχαίου κειμένου στη νέα ελληνική γλώσσα, είτε μέσω της πιο ελεύθερης απόδοσης και διασκευής του περιεχομένου του θεατρικού λόγου, με στόχο τη δραματοποίησή του - παιχνίδι ρόλων στην τάξη με τη μορφή αντιλογιών/αγώνων λόγου - και την άσκηση των μαθητών/τριών στη ρητορική δεξιότητα),
2. *ο γραμματειακός/κειμενικός γραμματισμός* (η ικανότητα των μαθητών/τριών να αναγνωρίζουν την ιδιαιτερότητα του ποιητικού δραματικού λόγου, τις διαφορετικές διαλέκτους, τις ιδιολέκτους των ηρώων, καθώς και τα αντιτιθέμενα ιδεολογικά και αξιακά συστήματα που εκφράζονται μέσα από αυτές κλπ.),
3. *ο κριτικός γραμματισμός* (η ικανότητα των μαθητών/τριών να διακρίνουν και να συζητούν κριτικά τα συγκρουόμενα ιδεολογικά και αξιακά συστήματα που συνιστούν και την τραγική σύγκρουση των ηρώων - φορέων των συγκεκριμένων αξιακών συστημάτων),
4. *ο θεατρικός γραμματισμός* (η ικανότητα των μαθητών/τριών να καλλιεργούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα, την κριτική σκέψη και ανάλυση. Η ικανότητα να κατανοούν την πολιτική διάσταση του αρχαίου θεάτρου, καθώς και τον γενικότερο κριτικό ρόλο του θεάτρου στο πλαίσιο μιας κοινωνίας).
5. *ο ψηφιακός γραμματισμός* (η ικανότητα των μαθητών/τριών να αξιοποιούν, κατά την αναζήτηση της γνώσης, τις δυνατότητες που τους παρέχουν τα σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία [σώματα κειμένων, ηλεκτρονικά λεξικά κ.ά.], καθώς και τα σύγχρονα ψηφιακά εργαλεία για την ομαδική έρευνα και εκπόνηση εργασιών, αλλά και για την παραγωγή κειμένων, βίντεο ή πολυτροπικών παρουσιάσεων από τους ίδιους).

Ο διδακτικός χρόνος που θα προκύψει από τον εξορθολογισμό της διδακτέας ύλης θα επιτρέψει πλέον στους εκπαιδευτικούς αφενός μεν την προσέγγιση ολόκληρου του δράματος, αφετέρου δε την εστίαση στη σχέση γλώσσας και τραγικής ποίησης. Οι εκπαιδευτικοί θα αποδεσμευτούν από τη μονομερή και αποκομμένη από το είδος του κειμένου γραμματικοσυντακτική προσέγγιση της τραγωδίας. Επίσης, θα έχουν την δυνατότητα να εμβαθύνουν μέσα από τον τραγικό λόγο στην πολιτική διάσταση της τραγωδίας και να ανιχνεύσουν τις δομές και τους κώδικες (κοινωνικό, πολιτικό, ηλικιακό κ.ά.) που διασταυρώνονται σε αυτήν.

Παράλληλα, εστιάζοντας στον τραγικό λόγο θα ενισχυθεί η σύνδεση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας με τη νέα ελληνική, ώστε να γίνει κατανοητή η ιστορική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας. Εξάλλου, θα δοθεί η δυνατότητα καλλιέργειας της θεατρικής και

γενικότερα της αισθητικής παιδείας των μαθητών/τριών. Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να διδάξουν την αρχαία ελληνική τραγωδία περισσότερο διακειμενικά και διαθεματικά απ' ό,τι σήμερα (παράλληλα κείμενα - θέατρο, φιλοσοφία, ιστορία), καθώς και περισσότερο βιωματικά. Είναι σημαντικό εξάλλου, οι μαθητές/τριες, ως ενεργά υποκείμενα, να βιώσουν τη συγκρουσιακή αντιπαράθεση - προϊόν των ακραίων θέσεων των ηρώων - ως προϋπόθεση για την τραγικότητα, τόσο του Κρέοντα, όσο και της Αντιγόνης. Γι' αυτό, ενδείκνυται να μένει χρόνος με σκοπό τη δραματοποίηση αποσπασμάτων του κειμένου - παιχνίδι ρόλων, προκειμένου να ανοιχτεί «διάλογος» με το κείμενο και να βιωθεί από τους μαθητές η σύγκρουση σε πολλαπλό επίπεδο (περιεχομένου του λόγου, αλλά και κίνησης, άρθρωσης και ρυθμού του λόγου κ.λπ).

Τέλος, ο διδακτικός χρόνος που θα ελευθερωθεί μέσω του εξορθολογισμού της ύλης θα επιτρέψει σε κάποιον βαθμό την αλληλεπίδραση κειμένου-αναγνώστη, την εμπάθυση της γνώσης και τον αναστοχασμό, την ενίσχυση της κριτικής σκέψης και την καλλιέργεια δεξιοτήτων που σχετίζονται με την καλλιέργεια του προφορικού λόγου, της συνεργασίας, κ.ά.

Η αναδιάρθρωση και ο εξορθολογισμός της διδακτέας ύλης επιφέρει, ωστόσο, και μερική τροποποίηση του τρόπου αξιολόγησης, ώστε οι επιδιωκόμενες αλλαγές να μην ακυρωθούν στην πράξη.

Σημαντικές Επισημάνσεις

- I. Η προσέγγιση της δραματικής ποίησης ως θεατρικού κειμένου, διακρινόμενου από ένα αφηγηματικό, ιστορικό, φιλοσοφικό ή άλλο κείμενο.
- II. Η πολιτική διάσταση της αρχαίας τραγωδίας και η σχέση της με την κοινωνική πραγματικότητα του 5^{ου} αι: η τραγωδία δεν αντανakλά αυτή την πραγματικότητα, αλλά την εξετάζει, τη θέτει υπό συζήτηση, μέσω της σύγκρουσης ανάμεσα στις αξίες (οι οποίες αποτελούν το παρελθόν της πόλης) που προβάλλονται από τον ηρωικό μύθο και τα νέα πολιτικά και νομικά σχήματα. Μέσα από τη σύγκρουση αυτή, τον διχασμό της πόλης, η τραγωδία αμφισβητεί και εξετάζει τον κόσμο και τις αξίες της πόλης (πρβ. Vernant, J.-P. – Vidal-Naquet, P., *Μύθος και Τραγωδία στην Αρχαία Ελλάδα*, μτφρ. Στ. Γεωργούδη, Τόμος Α', Αθήνα, Ζαχαρόπουλος, 1988, σελ. 28).
- III. Η αξιοποίηση της Εισαγωγής (βλ. παρακάτω, Διδακτέα ύλη), όπου είναι δυνατόν, προς όφελος της ερμηνείας και κατανόησης της τραγωδίας και όχι η εκμάθησή της σε μηχανιστικό διαχειριστικό επίπεδο (με αποστήθιση, αποκομμένη από το ίδιο το έργο).
- IV. Η αποφυγή της εμμονής στην πιστή απόδοση της μετάφρασης: είναι σημαντικό, οι μαθητές/τριες να έρθουν σε επαφή με διαφορετικές μεταφράσεις του αρχαίου κειμένου, ώστε να συνειδητοποιήσουν τις διαφορετικές οπτικές των μεταφραστών μέσα από τις διαφορετικές επιλογές απόδοσης του αρχαίου ποιητικού κειμένου.
- V. Η γραμματική και το συντακτικό δεν είναι αυτοσκοπός, αλλά μέσο κατανόησης του περιεχομένου και του ποιητικού ύφους του κειμένου.
- VI. Η διακειμενική προσέγγιση του κειμένου μέσα από παράλληλα κείμενα (βλ. παρακάτω, Η διδασκαλία - ερμηνεία του κειμένου: γενικές οδηγίες).
- VII. Το λεξιλόγιο και η γλώσσα εξετάζονται συγκριτικά με τη νέα ελληνική (γλωσσικοί

παραλληλισμοί, ομοιότητες και διαφορές των δύο μορφών της γλώσσας με δημιουργικές ασκήσεις ετυμολογίας, μορφολογίας, παραγωγής ή σύνθεσης, αξιοποιώντας ένα ή περισσότερα έγκυρα λεξικά της Αρχαίας Ελληνικής (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/lexicon/index.html).

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στην Β΄ τάξη του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου και την Γ΄ του Εσπερινού Γενικού Λυκείου θα χρησιμοποιηθούν:

- ✓ το εγχειρίδιο της Β΄ Λυκείου *Σοφοκλέους τραγωδία Αντιγόνη* των Δ. Δρακόπουλου, Κ. Ναστούλη, Χ. Ρώμα, *ΙΤΥΕ Διόφαντος*, 2016

Ως βιβλία αναφοράς προτείνονται:

- ✓ η *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* (Γυμνασίου-Λυκείου) του Μ. Οικονόμου
- ✓ το *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής* (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου) του Α.Β. Μουμτζάκη
- ✓ το *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου) της Π. Μπίλλα
- ✓ το *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* (Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου) των Χ. Συμεωνίδη, Γ. Ξενή κ.ά

Με βάση το ωρολόγιο πρόγραμμα, η *Αντιγόνη* διδάσκεται δύο (2) ώρες την εβδομάδα στη Β΄ Λυκείου. Η διδασκαλία της *Αντιγόνης* περιλαμβάνει στίχους από το πρωτότυπο και από μετάφραση:

α. Από το πρωτότυπο θα διδάσκονται οι στίχοι: 1-99, 280-314, 441-507, 631-725, 1064-1090.

β. Από μετάφραση οι στίχοι: 100-161, 162-279, 315-331, 332-375, 376-440, 508-581, 582-630, 726-780, 781-800, 801-943, 944-987.

γ. Οι στίχοι 988-1063, 1091-1114, 1115-1153, 1154-1353 (Ε΄ Επεισόδιο, Ε΄ Στάσιμο, Έξοδος) θα προσεγγίζονται **από μετάφραση με ανάγνωση ή δραματοποίηση από τους μαθητές**, ώστε να ολοκληρώνεται η τραγωδία. Οι συγκεκριμένοι στίχοι **δεν αποτελούν αντικείμενο εξεταστέας ύλης, αλλά διδακτέας.**

Για τα αποσπάσματα που θα διδάσκονται από μετάφραση (βλ. εδώ **β** και **γ**) για τα οποία δε δίνεται μετάφραση στο σχολικό εγχειρίδιο, προτείνονται δικτυακοί τόποι, όπως αυτός της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα, http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/anthology/contents.html?author_id=13#toc000. Τα μεταφρασμένα κείμενα μπορεί να προβάλλονται σε οθόνη, ώστε να παρακολουθούν όλοι/ες οι μαθητές/τριες. Αν δεν υπάρχει στο σχολείο η αναγκαία υλικοτεχνική υποδομή, τότε τα μεταφρασμένα αποσπάσματα μπορεί να διανέμονται φωτοτυπημένα στους/στις μαθητές/τριες από τον/την εκπαιδευτικό. Σε κάθε περίπτωση, τα μεταφρασμένα κείμενα διανέμονται φωτοτυπημένα σε μαθητές/τριες που δεν έχουν δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο.

Το πρωτότυπο κείμενο θα διδάσκεται με ρυθμό **12-15** στίχων και το από μετάφραση με ρυθμό **40-60** στίχων ανά διδακτική ώρα. Εναλλακτικά προτείνεται **25-30** στίχοι να διδάσκονται ως προς τη μετάφραση, το λεξιλόγιο και τα υφολογικά σχήματα τη μία διδακτική ώρα και για την ίδια ομάδα στίχων η επόμενη διδακτική ώρα της εβδομάδας να αξιοποιείται αποκλειστικά για την ερμηνεία του κειμένου και τον σχολιασμό του.

Γενικές Οδηγίες Διδασκαλίας

I. Η διδασκαλία της Εισαγωγής

Από την Εισαγωγή διδάσκονται τα εξής: I. Το δράμα, II. Η τραγωδία, III. Το αρχαίο θέατρο, IV. Οι δραματικοί αγώνες, V. Οι συντελεστές της παράστασης. Από την ενότητα VII. *Οι τρεις μεγάλοι τραγικοί* θα διδαχθεί η υποεπότητα με τίτλο *Σοφοκλής. ΑΝΤΙΓΟΝΗ: Ο μύθος των Λαβδακιδών*.

Οδηγίες για τη διδασκαλία της Εισαγωγής

Στόχος της διδασκαλίας της Εισαγωγής δεν είναι η στείρα απομνημόνευση, αλλά η αξιοποίησή της προκειμένου οι μαθητές/τριες να κατανοούν και να ερμηνεύουν το κείμενο. Γι' αυτό, όπου είναι δυνατόν, να διδάσκεται και να αξιολογείται σε σχέση με τη διδασκαλία των αποσπασμάτων του κειμένου, καθώς και σε σχέση με τις πολιτικο-κοινωνικές δομές που ανέδειξαν την τραγωδία και γενικότερα το αρχαίο δράμα τον 5^ο αι. ως βασικό συστατικό της πολιτικοκοινωνικής ζωής της κλασικής δημοκρατικής πόλης. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

α. Η *διάνοια*, η *λέξη* και το *ήθος* των ηρώων, ως *κατά ποιόν* μέρη της τραγωδίας, να εξετάζονται σε κάθε διδακτική ενότητα.

β. Η οργάνωση των θεατρικών αγώνων από την πόλη (επώνυμος άρχοντας, χορηγοί, κριτές, χορηγικά μνημεία, διδασκαλίες) να συνδεθεί κατά τη διδασκαλία με τον πολιτικό χαρακτήρα της τραγωδίας.

γ. Να γίνει σαφής και κατανοητός ο ρόλος του *μύθου* στην τραγωδία για τον προβληματισμό και την κριτική που ασκεί η πόλη στον ίδιο της τον εαυτό. Οι μύθοι μεταγράφονται ελεύθερα από τους τραγικούς, οι ηρωικές, αρχαϊκές αξίες που προβάλλονται μέσω των μύθων συγκρούονται με τους νέους τρόπους σκέψης και τις μορφές του δικαίου στο πλαίσιο της πόλης (πρβ. Vernant, J.-P. – Vidal-Naquet, P., *Μύθος και Τραγωδία στην Αρχαία Ελλάδα*, μτφρ. Στ. Γεωργούδη, Τόμος Α', Αθήνα, Ζαχαρόπουλος, 1988, σελ. 21). Στην κωμωδία αντίθετα, η κριτική ασκείται άμεσα, χωρίς τον διαμεσολαβητικό ρόλο του μύθου (δεν υπάρχει το τραγικό - συγκρουσιακό στοιχείο).

Όλα τα παραπάνω στοιχεία δεν εμφανίζονται απαραίτητα σε όλες τις διδακτικές ενότητες ούτε στον ίδιο βαθμό. Η επιλεκτική ή εναλλακτική αξιοποίησή τους αφορά τον ίδιο τον διδάσκοντα.

II. Κείμενο

Γενικές Οδηγίες για τη διδασκαλία του κειμένου

1. Απόδοση στα νέα ελληνικά – εναλλακτικές μεταφράσεις

Η απόδοση του αρχαιοελληνικού κειμένου στα νέα ελληνικά να γίνεται ύστερα από τη μελέτη των λεξιλογικών σχολίων του σχολικού βιβλίου από τους/τις μαθητές/τριες με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού. Παράλληλα, ενδείκνυται οι μαθητές/τριες να έρχονται σε επαφή με παράλληλες μεταφράσεις, ώστε να μπορούν να κατανοούν τις γλωσσικές

αποκλίσεις των μεταφραστών, το διαφορετικό ύφος και τη διαφορετική «χρήση» της μετάφρασης (φιλολογική ή θεατρική). Έτσι, οι μαθητές/τριες θα εξοικειώνονται περισσότερο και με τις δυνατότητες της νεοελληνικής γλώσσας και της δομής της. Η διδασκαλία δεν πρέπει να καταλήγει σε μία μετάφραση, ούτε και αυτή να δίνεται στους/στις μαθητές/τριες έτοιμη για απομνημόνευση, αλλά οι μαθητές/τριες (κατά προτίμηση σε ομάδες) πρέπει να αναζητούν τις διαφορετικές μεταφράσεις ηλεκτρονικά (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/corpora/translation/contents.html?author_id=13) ή και στη βιβλιοθήκη του σχολείου, ύστερα από τη δική τους προσωπική προσπάθεια, και να εντοπίζουν τις μεταφραστικές διαφορετικές δυνατότητες. Αν δεν είναι εφικτή η πρόσβαση των μαθητών/τριών στο διαδίκτυο ή σε βιβλιοθήκη, ο/η εκπαιδευτικός μπορεί να τους παρέχει τις εναλλακτικές μεταφράσεις σε φωτοτυπία.

Για τις ενότητες που θα διδαχθούν από μετάφραση και αποτελούν αντικείμενο εξεταστέας ύλης (στίχοι: 100-161, 162-279, 315-331, 332-375, 376-440, 508-581, 582-630, 726-780, 781-800, 801-943, 944-987), το νεοελληνικό κείμενο να παραβάλλεται με το αρχαίο, ώστε να επισημαίνονται τα υφολογικά στοιχεία που δεν αποδίδονται στα νέα ελληνικά.

2. Η αξιοποίηση της γραμματικής και του συντακτικού ως μέσου για την κατανόηση και απόδοση του κειμένου στα νέα ελληνικά

Η συντακτική και γραμματική εξομάλυνση του κειμένου είναι σκόπιμο να γίνεται μόνον όταν κρίνεται αναγκαία για την κατανόηση του κειμένου, να λειτουργεί δηλαδή μόνον ως μέσον και όχι ως αυτοσκοπός. Επισημαίνεται ότι πρόκειται για διδασκαλία δραματικού ποιητικού κειμένου, οι διδακτικοί στόχοι της οποίας δεν επικεντρώνονται στην εκμάθηση γραμματικοσυντακτικών φαινομένων. Επίσης, καλό είναι να σχολιάζονται εκείνα τα εκφραστικά σχήματα ή τα γραμματικά φαινόμενα που παρουσιάζουν ενδιαφέρον, είτε για λόγους ποιητικούς, είτε για λόγους ετυμολογίας. Το ίδιο ισχύει και για τα συντακτικά φαινόμενα.

Αναφέρουμε ενδεικτικά παραδείγματα με αφορμή τους στίχους **1-19**:

στ. 1: *Ίσμήνης κάρα*: η περίφραση που δηλώνει στοργή εκ μέρους της Αντιγόνης προς την αδερφή της,

στ. 3-4: *οὔτε... οὔτε... οὔτε... οὔτε...*: η επανάληψη, η σημασία των αρνήσεων, το πολυσύνδετο σχήμα που φανερώνουν την ψυχική διάθεση της Αντιγόνης,

στ. 6: *ὄπωπα*: ο ποιητικός τύπος του παρακειμένου του *ὄραω-ῶ* ως αφορμή για ετυμολογικό σχολιασμό (*ὄψη*, *οπτικός*) και όχι ως αφορμή για εξάσκηση στους αρχικούς χρόνους του ρήματος,

στ. 7: *φασι*: ο ρηματικός τύπος ως αφορμή για ετυμολογικό σχολιασμό (*φήμη*, *φάσκω*),

στ. 10: *ἔχεις τι κείσῃκουσας*; το πρωθύστερο σχήμα που υποδηλώνει την αγωνία της Αντιγόνης, όπως και οι συνεχείς ερωτήσεις στους πρώτους δέκα στίχους,

στ. 13: *δυοῖν ἀδελφοῖν*: η αναμενόμενη παρουσία του δυϊκού αριθμού,

στ. 14: *διπλῆ χερί*: η δοτική οργανική που αποτυπώνει με κυριολεξία και παραστατικότητα τη φονική κίνηση του ενός προς τον άλλο με το σπαθί του,

στ. 17: *εὐτυχοῦσα, ἀτωμένη*: η αξιοποίηση της κατηγορηματικής μετοχής (αντί ειδικής πρότασης) εκ μέρους του ποιητή για την καταγραφή πληροφοριών.

Επίσης, ενδεικτικά παραδείγματα με αφορμή τους στίχους **280-314**:

στ. 280-282: η επανάληψη του λέγων, λέγεις, λέγων: δηλωτική της ταραχής του Κρέοντα

στ. 283: *ἴσχειν*: αντί του *ἔχειν*,

στ. 289-290: *ταῦτα*: προτάσσεται ως αντικείμενο του *φέροντες* στον στ. 289,

στ. 292: *ὡς στέργειν ἑμέ*: η χρήση της συμπερασματικής πρότασης με απαρέμφατο που δηλώνει το πιθανό ή δυνατό,

στ. 299: *ἴστασθαι, βροτῶν*, για ετυμολογικό σχολιασμό,

στ. 301: *εἰδέναι*: για ετυμολογικό σχολιασμό,

στ. 303: *ὡς δοῦναι δίκην*: η χρήση της συμπερασματικής πρότασης με απαρέμφατο που δηλώνει το πιθανό ή δυνατό,

στ. 308: *Ἄιδης*: για τη συνεκδοχή (εκφραστικό ποιητικό σχήμα),

3. Η διδασκαλία - ερμηνεία του κειμένου: γενικές οδηγίες

Είναι σημαντικό ο/η μαθητής/τρια να εμβαθύνει στην ερμηνεία του δραματικού ποιητικού κειμένου και να αντιληφθεί τον ρόλο της τραγωδίας και του αρχαίου θεάτρου ως μέσου προβληματισμού και αμφισβήτησης της πόλης από την ίδια την πόλη, καθώς επίσης και να εξοικειωθεί με έννοιες – κλειδιά για την ερμηνεία της (ὕβρις, τραγική ειρωνεία κ.ά.). Για τον λόγο αυτό, να εντοπίζονται στο κείμενο και να αποτελούν αντικείμενο συζήτησης, προβληματισμού και κριτικού σχολιασμού χαρακτηριστικές έννοιες και στοιχεία της τραγικής ποίησης του Σοφοκλή, όπως:

α. Το *νομικό λεξιλόγιο*, η σημασία και ο ρόλος του για την κατανόηση της τραγωδίας: ασάφεια των όρων, αποκλίσεις, δηλωτικές τόσο των ασυμφωνιών της νομικής σκέψης, όσο και των συγκρούσεων ανάμεσα στη νομική σκέψη που δεν έχει ακόμα αποκρυσταλλωθεί από τη μια, και σε μια θρησκευτική παράδοση κι έναν ηθικό στοχασμό, απ' όπου το δίκαιο έχει ήδη διαχωριστεί, από την άλλη, χωρίς ωστόσο οι δύο χώροι να έχουν σαφώς προσδιοριστεί σε σχέση με αυτόν του δικαίου. Στην *Αντιγόνη*, μια *δίκη* αντιπαλεύει μιαν άλλη *δίκη*. Ο τραγικός ήρωας, που ζει αυτήν την αντιπαλότητα, καλείται να δράσει στο πλαίσιο διφορούμενων αξιών, όπου τίποτε δεν είναι σταθερό (πρβ. Vernant, J.-P. – Vidal-Naquet, P., *Μύθος και Τραγωδία στην Αρχαία Ελλάδα*, μτφρ. Στ. Γεωργούδη, Τόμος Α', Αθήνα, Ζαχαρόπουλος, 1988, σελ. 20). Σε αυτό το πλαίσιο, η σύγκρουση Κρέοντα - Αντιγόνης, να αποσαφηνισθεί ως αντιπαράθεση ανάμεσα στην *πόλη* και στον *νόμο της πόλης* (δίκαιο) από τη μια μεριά, και στον *οίκο* και τις ηρωικές ηθικές αξίες και θρησκευτικές συμπεριφορές (*ἄγραπτα κάσφαλῆ θεῶν νόμιμα* - στ. 454) από την άλλη. Οι ηρωικοί μύθοι αντιπροσωπεύουν αυτές τις αξίες και συμπεριφορές που η πόλη έπρεπε να απορρίψει για να δημιουργηθεί, ενώ παράλληλα αντιπροσωπεύουν και το παρελθόν της, το σημείο εκκίνησής της, με το οποίο ωστόσο παραμένει στενά δεμένη. Μέσα από αυτήν τη σύγκρουση που προβάλλει η τραγωδία, αναδεικνύεται και η μετάβαση από την αρχαϊκή - μυθική σκέψη, στη λογική σκέψη, το πέρασμα από τον μύθο στον λόγο.

β. Κατά τη διδασκαλία των στίχων 450-496, (σύγκρουση Αντιγόνης-Κρέοντα, αναφορικά με τους νόμους των θεών και τους νόμους της πόλης) προτείνεται να αναζητηθούν οι διαφορετικές θεωρίες και οι θέσεις των σοφιστών αναφορικά με το *φύσει/νόμω*, την αρχική φυσική κατάσταση του ανθρώπου και τον ρόλο των νόμων: οι γραπτοί νόμοι και το θετό δίκαιο προκύπτουν από την κοινωνική συμβίωση των ανθρώπων και δεν προέρχονται από τη φύση ή το θείον, δηλαδή, υπάρχουν *νόμω* και όχι *φύσει*.

γ. Η έννοια του *φίλου* και του *εχθρού*: η *φιλία των ομοαίματων και οικείων*, ως αξία του *οίκου*, σε αντίθεση με τις αξίες της *πόλης*, βάσει των οποίων *φίλος* είναι αυτός που υπηρετεί την *πόλιν*: για τον Κρέοντα, οι φίλοι γίνονται και δεν γεννιούνται. Ως φίλοι αναγνωρίζονται μόνο όσοι υπηρετούν την πόλη. Η Αντιγόνη, αν και πιστεύει ότι γεννήθηκε για να μοιράζεται αγάπη, ακολουθεί ωστόσο τον κώδικα του *οίκου* με τη διπολική αντίφαση *φιτίας* και *έχθρας*. Με βάση αυτό, οι «φίλοι» ευνοούν τον οίκο και τις παραδοσιακές αρχές – ταφή των νεκρών από τους συγγενείς –, ενώ οι «εχθροί» τα πλήττουν [βλ. εχθρική γλώσσα και στάση απέναντι στην Ισμήνη, την οποία έχει κατατάξει στο στρατόπεδο του Κρέοντα, στ. 86, 93-94, 549] (πρβ. Winnington-Ingram, R. P., *Σοφοκλής – Ερμηνευτική Προσέγγιση*, μτφρ. Χ. Π., Φαράκλας, Αθήνα, εκδ. Καρδαμίτσα, 1999, σελ. 186-188, 194 -195).

δ. Η *επίδραση της ρητορικής* και της *σοφιστικής*, τόσο στη δομή, όσο και στο περιεχόμενο των λόγων των ηρώων της τραγωδίας (όπου αυτό συμβαίνει).

4. Διδακτική μεθοδολογία

Επειδή είναι σημαντικό οι μαθητές/τριες να βιώσουν ότι πρόκειται περί θεάτρου, κατά τη διδασκαλία, να συνδυάζεται η παραδοσιακή μορφή με τη βιωματική μάθηση – αγώνες λόγων, δραματοποίηση, θεατροπαιδαγωγικές τεχνικές (π.χ. παιχνίδια ρόλων, διάδρομος συνείδησης, ανακριτική καρέκλα κ.λπ.).

Εργασίες, πέρα από τις παραδοσιακές, που θα βασίζονται στη διερευνητική/ανακαλυπτική μάθηση και θα αξιοποιούν τη φαντασία και τη δημιουργικότητα των μαθητών/τριών θα μπορούν να ζητούνται σε ομαδικό επίπεδο, όπως η μουσική επένδυση αποσπασμάτων ή η ψηφιακή εικονοποίησή τους, η μεταγραφή τους σε κόμικ (αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. ως μέσου αναζήτησης υλικού, ως σύγχρονου εργαλείου).

Εξάλλου, ενδείκνυται να προβάλλονται βιντεοσκοπημένες παραστάσεις (διαθέσιμες στο διαδίκτυο: Εθνικό Θέατρο, 1995, σκηνοθεσία: Μίνως Βολανάκης: <http://www.nt-archive.gr/playMaterial.aspx?playID=639#videos>, Εθνικό Θέατρο, 2002, σε σκηνοθεσία Νικαίτης Κοντουρή: <http://www.nt-archive.gr/viewvideos.aspx?playID=24&videoFile=0514-01-00> και <https://www.youtube.com/watch?v=u7wWYAKX2Mw>) και να ακολουθεί συζήτηση σχετικά με την οπτική, τους πειραματισμούς και την «ανάγνωση» της τραγωδίας από τη μεριά του σκηνοθέτη. Ακόμα, η αξιοποίηση υλικού παραστάσεων που διατίθενται ψηφιακά, όπως συνεντεύξεων, προγραμμάτων, δημοσιευμάτων, φωτογραφικού και ηχητικού υλικού, κ.ά. Επιπλέον, οι μαθητές/τριες θα ήταν χρήσιμο να δραματοποιούν κατά καιρούς σκηνές μέσα στην τάξη, ώστε να ασκηθούν στον θεατρικό γραμματισμό και να μηθούν στην τέχνη του θεάτρου.

Τέλος μπορούν να αξιοποιηθούν παράλληλα κείμενα προκειμένου οι μαθητές/τριες να αντιληφθούν τη διαχρονικότητα νοημάτων και αξιών, να ασκηθούν στη συγκριτική προσέγγιση και να αναπτύξουν αντίστοιχους γραμματισμούς. Ενδεικτικά αναφέρεται η τραγωδία *Προμηθεύς Δεσμώτης* με τα εξής σημεία για συν-ανάγνωση:

- η υποταγή στην εξουσία, ο εξαναγκασμός και η σύγκρουση συναισθημάτων (π.χ. Προμηθεύς Δεσμώτης, στ. 12-54 - Αντιγόνη, στ. 20-99)·

- η στάση των εκτελεστικών οργάνων: α) προθυμία, σκληρότητα, απάθεια β) απροθυμία, φόβος, οίκτος (π.χ. Προμηθεύς Δεσμώτης, Πρόλογος [Κράτος, Ήφαιστος] - Αντιγόνη, Α' και Β' Επεισόδιο [Φύλακας])·

- η επίγνωση των συνεπειών της πράξης του ήρωα. Η συνειδητή απόφαση. Η ανάληψη της ευθύνης για την πράξη (π.χ. Προμηθεύς Δεσμώτης, στ. 88-113 [Προμηθεάς] – Αντιγόνη, στ. 69-99/441-470)·

- τα χαρακτηριστικά της τυραννικής συμπεριφοράς (π.χ. Προμηθεύς Δεσμώτης, στ. 128-192/193-396 – Αντιγόνη, στ. 280-314/473-496/724-760)·

- τα δώρα του Προμηθέα / τα επιτεύγματα του ανθρώπου. Ύμνος στο μεγαλείο του ανθρώπου: Ο θρίαμβος του πολιτισμού (π.χ. Προμηθεύς Δεσμώτης, Β΄ Επεισόδιο – Αντιγόνη, Α΄ Στάσιμο τα όρια του ανθρώπου (π.χ. Προμηθεύς Δεσμώτης, Β΄ Επεισόδιο/Β΄ Στάσιμο – Αντιγόνη, Β΄ Στάσιμο)·

- η αξία της ανθρώπινης προσπάθειας στην υπηρεσία υψηλών στόχων που ξεπερνούν την ατομική μοίρα (π.χ. Προμηθεάς: αγώνας για αλλαγή και πρόοδο - Αντιγόνη: γένος, θέμις / Κρέων: αρχή, νόμος).

Σημ.: Το πρόγραμμα της Γενικής Παιδείας της Β΄ Ημερησίων Λυκείων, εφαρμόζεται και στην Γ΄ τάξη Εσπερινών.

ΜΑΘΗΜΑ/ΤΑΞΗ:

- **ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΟΜΑΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ), Β΄ ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**
- **ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ (ΟΜΑΔΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ), Γ΄ ΤΑΞΗ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- ✓ **ΡΗΤΟΡΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ Β΄ Λυκείου** των Κ. Δάλκου, Χ. Δάλκου, Γ. Μανουσόπουλου κ.ά., ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016
- ✓ **ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (Α΄, Β΄, Γ΄ Λυκείου)** του Α.Β. Μουμτζάκη, ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016
- ✓ **ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ (Γυμνασίου-Λυκείου)** του Μ. Οικονόμου, ΙΤΥΕ Διόφαντος, 2016

Στο πλαίσιο του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας της Ομάδας Μαθημάτων Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών διδάσκεται μία (1) ώρα ο δικανικός λόγος του Λυσία *Υπέρ Μαντιθέου* και δύο (2) ώρες η ΑΕ γλώσσα στο πλαίσιο της Θεματογραφίας (Αδίδακτο Κείμενο).

Το βασικό ζήτημα που υπάρχει είναι ότι η πρόβλεψη για μία (1) ώρα την εβδομάδα είναι προβληματική λόγω αποσπασματικότητας, αν και στην πράξη αποδεικνύεται ότι η έκταση του δικανικού λόγου θα επέτρεπε, μέσω μιας περισσότερο μεθοδευμένης και στοχευμένης διδακτικής προσέγγισης, την καλλιέργεια και άσκηση των μαθητών/τριών και σε δραστηριότητες σχετικές με την επιχειρηματολογία και την αντιλογία.

Επίσης, είναι σημαντικό να υπάρξει μία πιο στοχευμένη προσέγγιση της διδασκαλίας της Α.Ε. γλώσσας στο πλαίσιο της Θεματογραφίας, ως προς το είδος των γραμματικών και

συντακτικών φαινομένων που θα διδαχθούν.

Σημαντικές Επισημάνσεις

Για τα Ρητορικά Κείμενα

- I. Αξιοποίηση της Εισαγωγής ως υλικού αναφοράς - εργαλείου αναζήτησης πληροφοριών, στοιχείων και επισημάνσεων στο πλαίσιο της ερμηνευτικής προσέγγισης του κειμένου και όχι ως εξεταστέας ύλης προς απομνημόνευση.
- II. Άσκηση στη μετάφραση του ρητορικού κειμένου χωρίς μηχανιστική απομνημόνευση, στην κατεύθυνση της κατάκτησης της Αρχαίας και Νέας Ελληνικής και της πληρέστερης ερμηνείας του κειμένου (και με εναλλακτικούς τρόπους, όπως η σύγκριση διαφορετικών μεταφραστικών αποδόσεων, η εναλλαγή μετάφρασης συνεχούς κειμένου και επιλεγμένων τμημάτων του και η απόδοση του κειμένου στη Ν.Ε., με ομαδοσυνεργατικό τρόπο).
- III. Δομολειτουργική προσέγγιση του ρητορικού κειμένου, για την ανάδειξη των υφολογικών επιλογών του ρήτορα. Η ρητορική τέχνη είναι κατεξοχήν τέχνη του ύφους.
- IV. Συγκριτική προσέγγιση ανάμεσα στην Α.Ε. γλώσσα και στη Ν.Ε. γλώσσα, γλωσσικοί παραλληλισμοί, ομοιότητες και διαφορές των δύο μορφών της γλώσσας με δημιουργικές ασκήσεις ετυμολογίας, μορφολογίας, παραγωγής ή σύνθεσης, αξιοποιώντας ένα ή περισσότερα έγκυρα λεξικά της Αρχαίας Ελληνικής (http://www.greek-language.gr/greekLang/ancient_greek/tools/lexicon/index.html)
- V. Διατύπωση επιχειρήματος και ανάπτυξη συλλογισμού, προκειμένου οι μαθητές/τριες να καταστούν οι ίδιοι ικανοί και πειστικοί ομιλητές σε οποιαδήποτε περίπτωση επικοινωνίας, παρακολουθώντας την εξέλιξη της συλλογιστικής πορείας που ακολουθεί ο ρήτορας (μεταγνωστικές δεξιότητες).
- VI. Με αφορμή τη διδασκαλία της τέχνης του επιχειρήματος (Λόγος Υπέρ Μαντιθέου) να ασκηθούν οι μαθητές/τριες στην ρητορική τέχνη: ασκήσεις επιχειρηματολογίας και αγώνας λόγων – για τους κανόνες, τη διαδικασία διεξαγωγής αγώνων και βοηθητικό υλικό βλ. Αγώνες Επιχειρηματολογίας - Αντιλογίας, Υπουργείο Παιδείας (οι αγώνες έχουν σταματήσει να διοργανώνονται από το Υπουργείο Παιδείας, παραμένει ωστόσο αναρτημένο το βοηθητικό υλικό): <https://www.minedu.gov.gr/exetaseis-2/epal-m/epal-mixanografiko-3/97-prokhryxeis-diagwnismoi-ypotrofies/mathitiko-diagonismo/9220-28-12-12-agon-es-epixeirimatologias-antilogias-2012-2013-> .

Για το Αδίδακτο Κείμενο

- I. Δυνατότητα εμβάθυνσης στη γνώση την οποία οι μαθητές/τριες κατέκτησαν στην Α΄ Λυκείου. Εξοικείωση με διαδικασίες και εργαλεία αποκωδικοποίησης του αρχαίου ελληνικού λόγου που γνώρισαν στην προηγούμενη τάξη.
- II. Εφαρμογή της ανάλυσης κατά νοηματικές ενότητες (κατά κώλα ανάλυση) του κειμένου με αναγνώριση των γραμματικών και των συντακτικών φαινομένων. Η απόδοση της μετάφρασης και η διατύπωσή της σε ορθό και άρτιο εκφραστικά νεοελληνικό λόγο θα είναι το καταληκτικό στάδιο της ενασχόλησης των

- μαθητών/τριών με κάθε νοηματική ενότητα.
- III. Διεύρυνση λεξιλογίου, διδασκαλία νέων φαινομένων γραμματικής και συντακτικού, εμπέδωση μέσω ασκήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας.
 - IV. Κατανόηση των δομικών συστατικών στοιχείων του αρχαίου ελληνικού λόγου, διαπίστωση των διαφορών του σε σχέση με τον νεοελληνικό λόγο με παράλληλη διάκριση της διαφοράς ανάμεσα στο «κατανοώ το κείμενο» και «αποδίδω το κείμενο» στη νέα ελληνική γλώσσα.
 - V. Επιλογή κειμένων διαβαθμισμένης δυσκολίας, δημιουργική αξιοποίηση των εγχειριδίων Γραμματικής, Συντακτικού αλλά και Λεξικού.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για την ολοκληρωμένη προσπέλαση του αποσπάσματος της Θεματογραφίας και την ουσιαστική επεξεργασία του, σκόπιμο κρίνεται να προβλεφθεί θεσμοθετημένα στο πλαίσιο του Ωρολογίου Προγράμματος ένα συνεχές δίωρο διδασκαλίας.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Για τη διδασκαλία του μαθήματος της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας στη Β' τάξη του Ημερήσιου Γενικού Λυκείου και την Γ' του Εσπερινού Γενικού Λυκείου (Ομάδα Προσανατολισμού) θα χρησιμοποιηθούν:

- ✓ το Εγχειρίδιο της Β' Λυκείου *Ρητορικά Κείμενα* των Κ. Δάλκου, Χ. Δάλκου, Γ. Μανουσόπουλου κ.ά.

Ως βιβλία αναφοράς προτείνονται:

- ✓ η *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής* (Γυμνασίου-Λυκείου) του Μ. Οικονόμου,
- ✓ το *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής* (Α', Β', Γ' Λυκείου) του Α.Β. Μουμτζάκη,
- ✓ το *Συντακτικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* (Α', Β', Γ' Γυμνασίου) της Π. Μπίλλα,
- ✓ το *Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας* (Α', Β', Γ' Γυμνασίου) των Χ. Συμεωνίδη, Γ. Ξενή κ.ά

Από το διδακτικό εγχειρίδιο *Ρητορικά Κείμενα Β' Λυκείου* των Κ. Δάλκου, Χ. Δάλκου, Γ. Μανουσόπουλου κ.ά. προτείνεται να διδαχθούν τα εξής:

α) Εισαγωγή ως υλικό αναφοράς σε δύο (2) διδακτικές ώρες: 1. Η ρητορική στην Αρχαία Ελλάδα: Α'. Η φυσική ρητορεία - Β'. Η γέννηση της συστηματικής ρητορείας - Γ'. Ρητορεία και σοφιστική - Ε'. Τα είδη του αττικού ρητορικού λόγου - ΣΤ'. Τα μέρη του ρητορικού λόγου. 2. Ο Βίος του Λυσία - Το έργο του Λυσία - Η αξία του έργου. 3. Λυσίου *Υπέρ Μαντιθέου*. Εισαγωγή.

β) Κείμενο: *Λυσία Υπέρ Μαντιθέου*. Ο λόγος να διδαχθεί ολόκληρος, πλην των παραγράφων 14-17, το νόημα των οποίων θα αποδοθεί περιληπτικά.

Η μέθοδος διδασκαλίας επιβάλλεται κατά κύριο λόγο να αποσκοπεί στην κατανόηση και ερμηνεία του κειμένου, και επομένως, από την άποψη αυτή, είναι κατά βάση ερμηνευτική.

Η γραμματική και συντακτική επεξεργασία δεν πρέπει να είναι σχολαστική και

λεπτομερής, αλλά να εντάσσεται στην προσπάθεια κατανόησης του κειμένου. Η ενασχόληση με συντακτικά στοιχεία που είναι προφανή και γνωστά (π.χ. εμπρόθετοι, επιθετικοί προσδιορισμοί κ.λπ.) ή η σχολαστική παρουσίαση διαφόρων συντακτικών φαινομένων δεν υπηρετούν τη διδακτική διαδικασία, αλλά αποβαίνουν εις βάρος του διαθέσιμου διδακτικού χρόνου για την πρόσληψη των νοημάτων. Οι γραμματικές και συντακτικές αναφορές αποσκοπούν μόνο στο να κατανοήσουν οι μαθητές/τριες τη λογική σύνδεση των στοιχείων μιας περιόδου και τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται το νόημα βάσει αυτών.

Παράλληλα, ο/η εκπαιδευτικός επιδιώκει, στο πλαίσιο της διαδικασίας της γλωσσικής εξομάλυνσης του κειμένου κατά την οποία αξιοποιεί και τα σχόλια του σχολικού βιβλίου, να αναπτύξουν οι μαθητές/τριες τη μεταφραστική τους ικανότητα. Η μετάφραση συμβάλλει αφενός στην κατανόηση του κειμένου, αφετέρου στην κατάκτηση των γλωσσικών δομών και αποτελεί μια σημαντική παιδευτική άσκηση και μορφωτική διαδικασία. Η διδασκαλία δεν θα καταλήγει σε μία και μοναδική μετάφραση που θα την απομνημονεύουν οι μαθητές/τριες και θα αξιολογούνται βάσει αυτής. Η μετάφραση πρέπει να υπακούει στις εκφραστικές απαιτήσεις του νεοελληνικού λόγου και όχι να οδηγείται σε γλωσσικές στρεβλώσεις, αλλοιώνοντας την ιδέα και το νόημα του κειμένου.

Μέσω της μετάφρασης η διδασκαλία περνά στο επόμενο στάδιο που είναι η ερμηνεία του κειμένου, στην οποία ο/η μαθητής/τρια οδηγείται επαγωγικά με κατάλληλες ερωτήσεις και μέσα από μια διαλογική διαδικασία, στην οποία συμμετέχουν όλοι κατά το δυνατόν οι μαθητές/τριες.

Η ερμηνευτική διαδικασία της διδακτέας ενότητας ξεκινά από μια συνολική θεώρηση, επισημαίνει τα θεματικά κέντρα και τη δομή της, διερευνά αναλυτικά το περιεχόμενο και τη μορφή και καταλήγει στη συνολική θεώρηση των βασικών στοιχείων της.

Κατά ευρύτερες ενότητες (προοίμιο, διήγηση, απόδειξη, επίλογος), είναι δυνατό να γίνει διαθεματική προσέγγιση του κειμένου, να δίνονται ομαδικές ή ατομικές ερευνητικές εργασίες στο πλαίσιο δραστηριοτήτων τύπου project, να προωθείται η ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, όπου αυτή ενδείκνυται, και, κατά την κρίση του διδάσκοντος, να αξιοποιούνται καινοτόμες μαθησιακές δραστηριότητες και οι νέες τεχνολογίες, ώστε η διδασκαλία να είναι αποτελεσματικότερη.

Για τις ανάγκες του Αδίδακτου κειμένου:

Ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει στοχευμένα πεζά κείμενα της αττικής διαλέκτου (18-20 κείμενα κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους), με στόχο να καλύψει τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της τάξης του. Προς ανεύρεση υλικού αξιοποιεί και έγκυρους ηλεκτρονικούς κόμβους, όπως αυτόν της *Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα*.

Κάθε ενότητα, η οποία διανέμεται στους μαθητές σε φωτοτυπία, περιλαμβάνει:

Ένα σύντομο εισαγωγικό σημείωμα που εντάσσει το απόσπασμα στο ιστορικό και πολιτισμικό του πλαίσιο (το οποίο πρέπει να δίδεται και κατά την αξιολόγηση του μαθήματος). Ακολουθεί το αδίδακτο απόσπασμα (από πεζό έργο της αττικής διαλέκτου), έκτασης περίπου 10-12 στίχων στερεότυπης έκδοσης, το οποίο πρέπει να έχει πληρότητα και συνοχή, ώστε οι μαθητές/τριες να μπορούν να κατανοούν το ιδιαίτερο ύφος και το κύριο νόημά του, και να οδηγούνται στη μετάφρασή του σε σωστό νεοελληνικό λόγο. Είναι σημαντικό να προηγείται της επεξεργασίας ανάγνωση του κειμένου στην τάξη από τον/την

εκπαιδευτικό, αλλά και τους μαθητές.

Ακολουθούν τα απαραίτητα για την επεξεργασία του κειμένου σχόλια (λεξιλογικά, γραμματικά, συντακτικά).

Ο/η εκπαιδευτικός επιλέγει τα κείμενα, με βάση ένα γραμματικό ή συντακτικό φαινόμενο προς διδασκαλία ή και εμπέδωση. Παράλληλα, παραπέμπει στα βιβλία αναφοράς (Γραμματική της Α.Ε., Συντακτικό της Α.Ε.) για περισσότερες λεπτομέρειες, αλλά και ανάπτυξη των ανάλογων δεξιοτήτων από μέρους των μαθητών/τριών.

Είναι καλό να γίνονται ποικίλες ασκήσεις (γραμματικές, συντακτικές, λεξιλογικές), με τις οποίες ελέγχεται όχι μόνο το φαινόμενο που διδάσκεται στη συγκεκριμένη ενότητα, αλλά και φαινόμενα προηγούμενων ενοτήτων για εμπέδωση και επανάληψη.

Παράλληλα με τη διδασκαλία των αδιδακτων κειμένων, προτεραιότητα έχει η επανάληψη και εμπάθυνση των γραμματικών και συντακτικών φαινομένων διδαχθέντων ήδη στο Γυμνάσιο και στην Α΄ Λυκείου, με αξιοποίηση ανάλογων ασκήσεων κατά την κρίση του διδάσκοντος και τις ανάγκες των μαθητών/τριών. Στη συνέχεια, ανάλογα με το επίπεδο της τάξης μπορεί να δοθεί έμφαση και στα ακόλουθα φαινόμενα που δεν έχουν διδαχθεί οι μαθητές/τριες και επισημαίνονται ενδεικτικά:

1. Αντωνυμίες αυτοπαθητικές, αλληλοπαθητικές.
2. Συμφωνόληκτα ρήματα σε -μι
3. Φωνηεντόληκτα ρήματα σε -μι
4. Ρήματα *φημί, εἶμι, οἶδα*,
5. Αόριστος Β΄ βαρυτόνων ρημάτων τα οποία κλίνονται σύμφωνα με τα εις -μι.
6. Αναλυτική προσέγγιση των δευτερευουσών προτάσεων (τρόπος εισαγωγής, εκφοράς και συντακτική λειτουργία) και των υποθετικών λόγων.

Σε κάθε περίπτωση είναι σημαντικό οι μαθητές/τριες να ασκηθούν στη συνειδητή και συστηματική απόδοση της μετάφρασης μέσα από συγκεκριμένες εκφραστικές επιλογές.

Οι διδάσκοντες να ενημερωθούν ενυπόγραφα.

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΗΣ

Εσωτ. Διανομή

- Γραφείο Υπουργού
- Γραφείο Γεν. Γραμματέα
- Δ/νση Σπουδών, Προγρ/των & Οργάνωσης Δ.Ε., Τμ. Α΄
- Αυτ. Δ/νση Παιδείας, Ομογ., Διαπολ. Εκπ/σης, Ξένων και Μειον. Σχολείων
- Διεύθυνση Θρησκευτικής Εκπ/σης
- Δ/νση Ειδικής Αγωγής και Εκπ/σης